

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Handwritten signature

Кафедра хірургії

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи

Білуард В. В. УРЯЧКІВСЬКИЙ

01 вересня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ХІРУРГІЯ»

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Галузь знань: 22 «Охорона здоров'я»

Спеціальність: 222 «Медицина»

Освітньо-професійна програма: Медицина

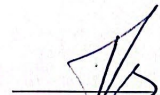
Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми «Медицина» підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 222 «Медицина» галузі знань 22 «Охорона здоров'я», ухваленою Вченою Радою ОНМедУ (протокол № 10 від 27 червня 2024 року).

Розробники:

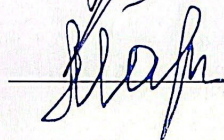
завідувач кафедри д.мед.н., проф. Грубнік В. В., к.мед.н доц. Поляк С. Д., д.мед.н., професор Запорожченко Б.С. д.мед.н., проф. Четверіков С. Г., д.мед.н. проф. Муравйов П.Т., к.мед.н. доц. Парфентьев Р.С., к.мед.н., доц. Воротинцева К.О., к.мед.н., доц. Крижанівський В. В., к.мед.н., доц. Колодій В.В., доц. Бородаєв І.Є., к.мед.н., ас. Рябоконт А. М., ас. Слепов В. В.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри хірургії
Протокол № 1 від 26.08.2024 р.

Завідувач кафедри

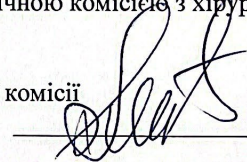
 Володимир ГРУБНИК

Погоджено із гарантом ОПП

 Валерія МАРЧЕРЕДА

Схвалено предметною цикловою методичною комісією з хірургічних дисциплін ОНМедУ
Протокол № 1 від серпня 2024 р.

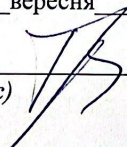
Голова предметної циклової методичної комісії
з хірургічних дисциплін ОНМедУ

 Василь МІЩЕНКО

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри хірургії мамологічної гімнастики, раціональної ліричності, терапії та онкології

Протокол № 1 від " 02 " вересня 2024 р.

Завідувач кафедри

 Володимир Грубнік
(підпис) (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____

Протокол № _____ від " _____ " _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____

(підпис) (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Загальна кількість: Кредитів – 14,5 Годин - 435 Змістових модулів - 7	Галузь знань 22 «Охорона здоров'я»	<i>Денна форма навчання</i> <i>Обов'язкова дисципліна</i>
Загальна кількість: Кредитів – 3,5 Годин - 105 Змістових модулів- 2	Спеціальність 222 «Медицина» Рівень вищої освіти другий (магістерський)	<i>Рік підготовки: 4</i> <i>Семестри VII- VIII</i> <i>Лекції (6 год.)</i> <i>Семінарські (0 год.)</i> <i>Практичні (64 год.)</i> <i>Лабораторні (0 год.)</i> <i>Самостійна робота (35 год.)</i> <i>у т.ч. індивідуальні завдання (0 год.)</i> <i>Форма підсумкового контролю -</i> <i>диференційований залік.</i>
Загальна кількість: Кредитів: 4 Годин: 120 Змістових модулів: 3		<i>Рік підготовки: 5</i> <i>Семестри IX - X</i> <i>Лекції (12 год.)</i> <i>Семінарські (0 год.)</i> <i>Практичні (68 год.)</i> <i>Лабораторні (0 год.)</i> <i>Самостійна робота (40 год.)</i> <i>у т.ч. індивідуальні завдання (0 год.)</i> <i>Форма підсумкового контролю –</i> <i>диференційований залік.</i>
Загальна кількість: Кредитів: 7 Годин: 210 Змістових модулів: 2		<i>Рік підготовки: 6</i> <i>Семестри XI - XII</i> <i>Лекції (0 год.)</i> <i>Семінарські (0 год.)</i> <i>Практичні (140 год.)</i> <i>Лабораторні (0 год.)</i> <i>Самостійна робота (70 год.)</i> <i>у т.ч. індивідуальні завдання (0 год.)</i> <i>Форма підсумкового контролю – іспит</i>

2. Мета та завдання навчальної дисципліни, компетентності, програмні результати навчання.

Мета: формування здатності здійснювати діагностику, консервативне та оперативне лікування та профілактику захворювань і невідкладних станів хірургічного профілю.

Завдання:

- формування здатності визначати методи діагностики, алгоритми консервативного та оперативного лікування хірургічних захворювань травної системи, серцево-судинної та дихальної систем в залежності від виникнення особливостей їх клінічних проявів;
- засвоєння диференціальної діагностики захворювань органів черевної порожнини, поза очеревинного простору та грудної клітки;
- формування здатності визначати принципи післяопераційного лікування та реабілітації хворих з хірургічною патологією;
- формування здатності ідентифікувати сучасні методи діагностики та лікування, післяопераційного нагляду та реабілітації хірургічних захворювань;
- засвоєння факторів ризику виникнення ускладнень захворювань травної системи серцево-судинної та дихальної систем;
- формування здатності трактувати результати лабораторного та інструментального дослідження травної системи, серцево-судинної та дихальної систем;
- формування здатності керуватися морально-деонтологічними принципами медичного фахівця та принципами фахової субординації у хірургії;
- формування здатності здійснювати прогноз життя та працездатності при хірургічних захворюваннях травної системи, серцево-судинної та дихальної систем;
- формування здатності трактувати загальні принципи лікування, реабілітації і профілактики найбільш поширених хірургічних захворювань травної системи, серцево-судинної та дихальної систем;
- формування здатності вести медичну документацію у клініці хірургічних хвороб;
- формування здатності надавати невідкладну медичну допомогу при ургентних захворюваннях травної системи, серцево-судинної та дихальної систем.

Процес навчання дисципліни спрямований на формування елементів наступних компетентностей:

• Загальні (ЗК):

ЗК 1 – Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК3 – Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК4 – Знання та розуміння предметної галузі та розуміння професійної діяльності.

ЗК6 – Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК7 – Здатність працювати в команді.

ЗК8 – Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК11 – Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК12 – Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.

ЗК15 – Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК16. – Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

• Спеціальні (СК):

СК1 – Навички комунікації та клінічного обстеження пацієнта.

СК2 – Здатність визначати перелік необхідних клініко-лабораторних та інструментальних досліджень та оцінювати їх результати.

СК3 – Здатність встановлювати попередній та клінічний діагноз захворювання.

СК4 – Здатність визначати принципи лікування захворювань, необхідний режим праці та відпочинку і характер харчування.

СК5 – Здатність діагностувати невідкладні стани.

СК6 – Здатність визначати тактику та надавати екстрену медичну допомогу.

СК7 – Здатність до діагностування невідкладних станів.

СК8 – Здатність виконувати медичні маніпуляції.

СК10 – Здатність планувати та проводити санітарно-гігієнічні та профілактичні заходи.

СК11 – Здатність розв'язувати медичні проблеми у нових або незнайомих середовищах за наявності неповної або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності, включаючи систему раннього втручання.

СК15. Здатність до проведення експертизи працездатності.

СК16 – Здатність до ведення медичної документації, в тому числі електронних форм.

СК24 – Дотримання етичних принципів при роботі з пацієнтами, лабораторними тваринами.

СК25. Дотримання професійної та академічної доброчесності, нести відповідальність за достовірність отриманих наукових результатів.

СК26 – Здатність визначати тактику ведення осіб, що підлягають диспансерному нагляду.

СК27 – Здатність до вміння діагностувати та визначати тактику ведення хворих на позалегенові й поширені форми туберкульозу, у тому числі ко-інфекцію ТБ/ВІЛ з хіміорезистентним перебігом

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН 1 Володіти навичками комунікації та клінічного обстеження пацієнта. Збирати дані про скарги пацієнта, анамнез хвороби, анамнез життя;

ПРН 2 Оцінювати інформацію щодо діагнозу застосовуючи стандартну процедуру, на підставі результатів лабораторних та інструментальних досліджень. Визначати перелік необхідних клініко-лабораторних та інструментальних досліджень та оцінювати їх результати (за переліком 4).

ПРН3 - Спеціалізовані концептуальні знання, що включають наукові здобутки у сфері охорони здоров'я і є основою для проведення досліджень, критичне осмислення проблем у сфері медицини та дотичних до неї міждисциплінарних проблем включаючи систему раннього втручання.

ПРН4 - Виділяти та ідентифікувати провідні клінічні симптоми та синдроми (за списком 1); за стандартними методиками, використовуючи попередні дані анамнезу хворого, дані огляду хворого, знання про людину, її органи та системи, встановлювати попередній клінічний діагноз захворювання (за списком 2).

ПРН5 - Збирати скарги, анамнез життя та захворювання, оцінювати психомоторний та фізичний розвиток пацієнта, стан органів та систем організму, на підставі результатів лабораторних та інструментальних досліджень оцінювати інформацію щодо діагнозу (за списком 4), враховуючи вік пацієнта.

ПРН6 - Встановлювати остаточний клінічний діагноз шляхом прийняття обґрунтованого рішення та аналізу отриманих суб'єктивних і об'єктивних даних клінічного, додаткового обстеження, проведення диференційної діагностики, дотримуючись відповідних етичних і юридичних норм, під контролем лікаря-керівника в умовах закладу охорони здоров'я (за списком 2).

ПРН7 - Призначати та аналізувати додаткові (обов'язкові та за вибором) методи обстеження (лабораторні, функціональні та/або інструментальні) (за списком 4), пацієнтів із захворюваннями органів і систем організму для проведення диференційної діагностики захворювань (за списком 2).

ПРН8 - Визначити головний клінічний синдром або симптом, яким обумовлена тяжкість стану потерпілого/постраждалого (за списком 3) шляхом прийняття обґрунтованого рішення стану людини за будь-яких обставин (в умовах закладу охорони здоров'я, за його межами) у т.ч. в умовах надзвичайної ситуації та бойових дій, в польових умовах, в умовах нестачі інформації та обмеженого часу.

ПРН9 - Визначати характер та принципи лікування хворих (консервативне, оперативне) із

захворюваннями (за списком 2), враховуючи вік пацієнта, в умовах закладу охорони здоров'я, за його межами та на етапах медичної евакуації, в тому числі у польових умовах, на підставі попереднього клінічного діагнозу, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами, у разі необхідності розширення стандартної схеми вмiти обґрунтувати персоніфіковані рекомендації під контролем лікаря-керівника в умовах лікувальної установи.

ПРН10 - Визначати необхідний режим праці, відпочинку та харчування на підставі заключного клінічного діагнозу, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами.

ПРН14 - Визначати тактику та надавати екстрену медичної допомоги при невідкладних станах (за списком 3) в умовах обмеженого часу згідно з існуючими клінічними протоколами та стандартами лікування.

ПРН15. Організувати надання медичної допомоги та лікувально-евакуаційних заходів населенню та військовослужбовцям в умовах надзвичайних ситуації та бойових дій, в тому числі у польових умовах.

ПРН17 - Виконувати медичні маніпуляції (за списком 5) в умовах лікувального закладу, вдома або на виробництві на підставі попереднього клінічного діагнозу та/або показників стану пацієнта шляхом прийняття обґрунтованого рішення, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм.

ПРН18. Визначати стан функціонування та обмежень життєдіяльності особи та тривалість непрацездатності з оформленням відповідних документів, в умовах закладу охорони здоров'я на підставі даних про захворювання та його перебіг, особливості професійної діяльності людини, тощо. Вести медичну документацію щодо пацієнта та контингенту населення на підставі нормативних документів.

ПРН 21 - Відшукувати необхідну інформацію у професійній літературі та базах даних інших джерелах, аналізувати, оцінювати та застосовувати цю інформацію.

ПРН24. Організувати необхідний рівень індивідуальної безпеки (власної та осіб, про яких піклується) у разі виникнення типових небезпечних ситуацій в індивідуальному полі діяльності.

ПРН32. Вміння діагностувати та визначати тактику ведення хворих на не легеневі й поширені форми туберкульозу, в тому числі ко-інфекцію ТБ/ВІЛ з хіміорезистентним перебігом.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен:

Знати:

- клініку, діагностику, лікування найбільш поширених хірургічних захворювань органів черевної порожнини;
- сучасні концепції вітчизняної і зарубіжної теоретичної і практичної хірургії;
- основні принципи організації хірургічної допомоги населенню України;
- основи організації раціонального режиму і лікування хірургічного хворого;
- загальні елементи догляду за хірургічними хворими;
- клінічні прояви термінальних станів, їх діагностику, стадії і заходи при проведенні серцево-легеневої реанімації;
- загальні питання онкології та трансплантології;
- теоретичні аспекти хронічних захворювань органів черевної порожнини;
- загальні питання хірургічної та ВІЛ-інфекції;
- методiku обстеження хворого, особливості обстеження хворого з хірургічною патологією;
- структуру медичної карти стаціонарного хворого.

Вміти:

1. Спілкуватися з пацієнтами, збирати скарги, анамнез життя та захворювання.
2. Оцінювати фізичний та психомоторний розвиток пацієнтів.
3. Проводити клінічне обстеження пацієнтів за стандартними методиками.

4. Аналізувати результати лабораторних, функціональних та інструментальних досліджень.
5. Проводити диференційну діагностику та обґрунтовувати клінічний діагноз.
6. Визначати тактику та надавати екстрену медичної допомогу при невідкладних станах у пацієнтів.
7. Визначати характер та принципи лікування хворих на підставі попереднього клінічного діагнозу, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами.
8. Виконувати медичні маніпуляції у хірургічних хворих за переліком практичних навичок.
9. Вести медичну документацію при хірургічних захворюваннях у пацієнтів.

3. Зміст навчальної дисципліни для 4 курсу

Змістовий модуль 1 УРГЕНТНА АБДОМІНАЛЬНА ХІРУРГІЯ

Тема 1. Гострий апендицит. Гострий апендицит. Анатомо-фізіологічні відомості. Етіологія та патогенез. Класифікація. Клініка, діагностика, диференційна діагностика. Тактика лікування. Особливості перебігу гострого апендициту у дітей, вагітних та хворих похилого віку. Діагностична та лікувальна програма. Роль лапароскопічних технологій у діагностиці та лікуванні хворих з гострим апендицитом. Ускладнення гострого апендициту та апендектомії: апендикулярний інфільтрат, апендикулярний абсцес, міжпетльовий, тазовий та піддіафрагмальний абсцеси. Пілефлебіт. Сепсис. Клініка, діагностика, сучасна лікувальна тактика”. Особливості перебігу захворювання у ВІЛ інфікованих та хворих.

Тема 2. Гострий холецистит. Анатомо-фізіологічні особливості жовчних шляхів. Етіологія та патогенез. Класифікація. Клініка, діагностика, диференційна діагностика. Хірургічна тактика. Особливості клінічного перебігу, клінічної картини гострого холециститу та діагностичної і лікувальної програми у хворих похилого віку та хворих із супутньою патологією. Ускладнення гострого холециститу та холецистектомії (перфорація жовчного міхура, перивезикальний інфільтрат та абсцес, холангіт, холангіогенні абсцеси печінки, жовчний перитоніт, печінкова недостатність, механічна жовтяниця, холецистопанкреатит. Інтраопераційні пошкодження поза печінкових жовчних шляхів, судин, органів черевної порожнини). Діагностика та хірургічна тактика. Роль малоінвазивних методів діагностики та лікування ускладнень.

Тема 3. Гострий панкреатит. Етіологія та патогенез, класифікація гострого панкреатиту. Клініка легкого та важкого гострого панкреатиту. Диференційна діагностика гострого панкреатиту”. Ускладнення гострого панкреатиту: гостра псевдокіста підшлункової залози, абсцес підшлункової залози, поширений перитоніт, некроз стінок порожнинних органів, кровотеча в черевну порожнину, гострі виразки травного каналу, кровотеча з гострих виразок у порожнину травного каналу. Методи діагностики гострого панкреатиту: лабораторні, інструментальні - УЗД, КТ, лапароскопічні. Сучасна лікувальна тактика при гострому панкреатиті. Консервативна терапія. Показання і способи мініінвазивних та відкритих оперативних втручань.

Тема 4. Виразкова хвороба шлунку та ДПК. Гострі ускладнення виразкової хвороби шлунку та 12-палої кишки. Етіологія, патогенез та класифікація виразкової хвороби. Класифікація перфоративних гастродуоденальних виразок. Клініка типової та атипової перфоративної гастродуоденальної виразки. Діагностика та диференційна діагностика типової та атипової перфоративної гастродуоденальної виразки. Рентгенологічні, лапароскопічні методи, та методи УЗД”. „Лікувальна тактика при перфоративній гастродуоденальній виразці. Підготовка хворого до оперативного втручання та вибір оптимального способу виконання оперативного втручання. Консервативна терапія у післяопераційному періоді”. Етіопатогенез, класифікація виразкової кровотечі. Ендоскопічна класифікація за Форестом. Клініка виразкової кровотечі. Лабораторні та ендоскопічні методи

діагностики виразкової кровотечі”. Диференційна діагностика шлунково-кишкових кровотеч”. Лікувальна тактика при виразковій кровотечі: показання до вибору консервативного лікування, ендоскопічних методів гемостазу, оперативного втручання. Вибір методу оперативного втручання при виразковій кровотечі”. Особливості перебігу захворювання у ВІЛ інфікованих та хворих.

Тема 5. Гостра непрохідність кишківнику. Актуальність проблеми. Визначення поняття. Етіологія та патогенез. Типова клінічна картина. Класифікація (за етіологією, анатомічною локалізацією, клінічним перебігом). Диференційна діагностика. Особливості обстеження хворого з гострою непрохідністю кишечника”. Механічна непрохідність кишечника. Ранні клінічні ознаки механічної непрохідності кишечника. Сучасні методи діагностики. Особливості передопераційної підготовки: корекція водно- електролітних порушень та кислотно-лужного стану. Особливості проведення загального знеболення. Хірургічна тактика при гострій непрохідності кишечника та види оперативних втручань в залежності від її причини. Особливості ведення післяопераційного періоду. Наслідки хірургічного лікування”. Динамічна непрохідність кишечника. Класифікація. Особливості клініки. Принципи консервативного та хірургічного лікування”. Злукова хвороба. Етіологія, патогенез. Клініка. класифікація. Показання до хірургічного лікування. Особливості та види оперативних втручань”.

Тема 6. Гострий перитоніт. Етіологія, патогенез, класифікація гострого перитоніту Клініка місцевого та поширеного гострого перитоніту”. Методи діагностики місцевого та поширеного перитоніту: лабораторні, лапароскопічні , УЗ. Диференційна діагностика гострого місцевого та поширеного перитоніту”. Лікувальна тактика при гострому місцевому (обмеженому та необмеженому), поширеному перитоніті. Пункційні методи лікування. Метод лапаростомії”. Особливості перебігу захворювання у ВІЛ інфікованих та хворих.

Тема 7. Зовнішні та внутрішні грижі живота та їх ускладнення. Зовнішні черевні гриж. Актуальність теми. Класифікація. Етіологія. Патогенез. Клініка захворювання. Сучасні методи обстеження. Загальні принципи хірургічного лікування. Показання та протипоказання до операції”. Грижі білої лінії живота. Пупкові грижі. Післяопераційні грижі. Типова клініка. Класифікація. Диференційна діагностика кожного типу грижі. Методи оперативного втручання: класичні та лапароскопічні”. Пахові та стегнові грижі. Типова клініка. Класифікація. Диференційна діагностика. Способи оперативного втручання (способи Lichtenstein, Silbert, Shouldice, класичні та лапароскопічні) Ускладнення гриж (гострі та хронічні). Види защемлення за механізмом, клінічною картиною. Класична клініка защемлення та його клінічних форм. Диференційна діагностика. Методи обстеження. Особливості оперативного втручання при защемлених грижах. Запалення, травма, кишкова непрохідність, невправимість грижі”. Внутрішні грижі. Класифікація. Етіологія Патогенез. Клініка захворювання. Ускладнення. Лікування. Діафрагмальні грижі. Показання до оперативного лікування. Способи операції при діафрагмальній грижі”.

Тема 8. Курація хворих. Робота здобувачів вищої освіти з хворими, збирання скарг, анамнезу хвороби і життя, вдосконалення методів фізикального обстеження, робота в ендоскопічному та рентгенологічному кабінетах та у кабінеті УЗ- дослідження. Практичні навички роботи в перев'язочній (догляд за раною, дренажами, зміна пов'язок, видалення дренажів, зняття швів, розведення рани, хірургічна обробка гнійного вогнища). Робота в операційній (асистенція на операціях, катетеризація центральних вен, введення в наркоз, переливання препаратів крові).

Змістовий модуль 2

ХІРУРГІЧНА ГАСТРОЕНТЕРОЛОГІЯ ТА ПРОКТОЛОГІЯ

Тема 9. Хірургія шлунку, дванадцятипалої кишки. Пілородуоденальний стеноз (патогенез, класифікація, клініка, особливості клінічних проявів різних ступенів стенозу, диференційний діагноз, методи дослідження, консервативне та оперативне лікування, види операцій). Дуоденальний стеноз. Пенетрація виразки шлунку та дванадцятипалої кишки

(патогенез, залежність клініки від пенетруючого органу, диференційний діагноз, методи дослідження, консервативне та оперативне лікування, види операцій). Малігнізація виразки (стан проблеми, клінічні прояви, диференційний діагноз, методи дослідження, особливості оперативних втручань). Ульцерогенні ендокринні захворювання (первинний гіперпаратиреоз, синдром Золінгера-Елісона, особливості клініки, діагностики та лікування). Хвороби оперованого шлунку (постгастрорезекційні та постваготомні, патогенез, клініка, класифікація, характеристика функціональних розладів та органічних уражень шлунку та його кукси, консервативне та оперативне лікування). Рідкісні захворювання шлунку та дванадцятипалої кишки: сторонні тіла (різноманітні предмети, безоари (фітобезоари, трихобезоари, себобезоари), опіки (хімічні, термічні), синдром Маллорі-Вейса, хвороба Менетріє, синдром Шмідена, хвороба Рандю-Ослера-Вебера, дивертикули шлунку та дванадцятипалої кишки.

Тема 10. Хвороби печінки. Фіброз, цироз печінки. Хірургічні аспекти теми. Сучасний патогенез, класифікація. Ускладнення. Клініка ускладнень. Диференційна діагностика. Принципи консервативного та оперативного лікування портальної гіпертензії та її ускладнень”. Жовтяниця як хірургічна проблема. Етіологія, патогенез. Клінічні прояви. Методи дослідження”. Принципи консервативного лікування. Хірургічна тактика. Роль малоінвазивних оперативних методів в лікуванні механічної жовтяниці”. Печінкова недостатність. Стан проблеми. Класифікація. Патогенез. Клінічні прояви в залежності від ступеня важкості”. Сучасні методи лікування печінкової недостатності”. Пересадка печінки. Паразитарні та не паразитарні ураження печінки. Особливості клініки. Диференційна діагностика. Методи обстеження. Ускладнення. Принципи лікувальної тактики”.

Тема 11. Захворювання позапечінкових жовчних протоків. Жовчнокам’яна хвороба. Стан проблеми. Етіологія. Патогенез. Причини утворення конкрементів. Клінічна картина. Діагностика. Диференційна діагностика”. Хронічний калькульозний холецистит. Клінічні прояви. Методи дослідження. Диференційна діагностика. Принципи лікування. Показання до ендоскопічних, лапароскопічних та втручань з міні доступів. Прогноз.”.Ускладнення хронічного калькульозного холециститу. Клініка. Діагностика. Диференційна діагностика. Лікування Постхолецистектомічний синдром. Частота. Класифікація. Клініка різних форм. Диференційна діагностика. Методи обстеження. Лікування

Тема 12. Захворювання підшлункової залози та селезінки. Хронічний панкреатит. Методи діагностики. Клініка. Діагностика. Диференційна діагностика. Принципи консервативного лікування. Показання до операції. Ускладнення хронічного панкреатиту. Клініка. Діагностика. Диференційна діагностика. Лікування. Кісти та нориці. Клініка. Діагностика. Диференційна діагностика. Ускладнення кіст (нагноєння, перфорація, кровотечі, малігнізація). Принципи хірургічної тактики”. Захворювання селезінки (травма, абсцес, кісти, інфаркт, спленомегалія, гіперспленізм, хвороба Верльгофа, хвороба Банті, гемолітична жовтяниця, малярійна спленомегалія). Клініка. Діагностика. Диференційна діагностика. Лікування. Показання до спленектомії. Постспленектомічний синдром”. Робота у відділенні інтенсивної терапії. Курація хворих з патологією гепатопанкреатобіліарної зони”.

Тема 13. Хірургічні захворювання тонкої та товстої кишки Захворювання тонкої кишки. Методи дослідження. Класифікація хірургічних захворювань тонкої кишки. Дивертикули, дивертикул Меккеля, його ускладнення: хронічні(абдомінальна „жаба”) та гострі (оклюзії мезентеріальних судин, хвороба Крона, кишкові). Хірургічна тактика при ускладнених формах інфекційних та паразитарних захворювань. Неспецифічний виразковий коліт (етіологія, патогенез, класифікація, клініка, методи дослідження, диференційний діагноз, лікування консервативне та оперативне)”. Хвороба Крона товстої кишки (етіологія, патогенез, класифікація, клініка, методи дослідження, диференційний діагноз, лікування консервативне та оперативне)”. Дивертикулярна хвороба товстої кишки (етіологія, патогенез, класифікація, клініка, методи дослідження, диференційний діагноз, лікування консервативне та оперативне)”. Поліпи та поліпоз товстої кишки (етіологія, патогенез, класифікація, клініка, методи дослідження, диференційний діагноз, лікування консервативне та оперативне) Гамартомний поліпоз (етіологія, патогенез, класифікація, клініка, методи дослідження,

диференційний діагноз, лікування консервативне та оперативне)”. Вади положення кишки, пневматоз, долімегахоколон. Хронічний колостаз (етіологія, патогенез, класифікація, клініка, методи дослідження, диференційний діагноз, лікування консервативне та оперативне)”. Нові технології хірургічного лікування хвороб товстої кишки (лапароскопічні, ендоскопічні)”. Курація хворих (робота здобувача в палаті, дотримуючись алгоритму обстеження хворого, з аналізом ендоскопічних, УЗ-даних, лабораторних показників), формулювання діагнозу та схеми лікування”. Синдром подразненої товстої кишки (етіологія, патогенез, класифікація, клініка, методи дослідження, диференційний діагноз, лікування).

Тема 14. Хвороби прямої кишки. Хронічний геморої (етіологія, патогенез, класифікація, клініка, особливості клінічних проявів різних стадій розвитку геморою, методи дослідження, диференційний діагноз, лікування консервативне та оперативне, види операцій)”. Гострий геморої (етіологія, патогенез, класифікація, клініка, особливості клінічних проявів різних стадій розвитку геморою, методи дослідження, диференційний діагноз, лікування консервативне та оперативне, види операцій)”. Гострий парапроктит (етіологія, патогенез, класифікація, клініка, методи дослідження, диференційний діагноз, лікування консервативне та оперативне)”. Хронічний парапроктит (етіологія, патогенез, класифікація, клініка, методи дослідження, диференційний діагноз, лікування консервативне та оперативне)”. Анальна тріщина, анальний свербіж (етіологія, патогенез, класифікація, клініка, методи дослідження, диференційний діагноз, лікування консервативне та оперативне)”. Випадіння прямої кишки (етіологія, патогенез, класифікація, клініка, методи дослідження, диференційний діагноз, лікування консервативне та оперативне). Інші захворювання прямої кишки: ректоцеле, ректовагінальна нориця, папіліт, солітарна виразка, прокталгія, недостатність анального жома (етіологія, патогенез, класифікація, клініка, методи дослідження, диференційний діагноз, лікування консервативне та оперативне)”. Курація хворих (робота здобувача з хворими, збирання скарг, анамнезу, проведення пальцевого та інструментального дослідження прямої кишки).

Тема 15. Захворювання м'яких тканин промежини. Синдром опущення промежини (стан проблеми, етіологія, патогенез, класифікація, клінічні прояви, діагностика, диференційна діагностика, лікувальна тактика) Піодермія промежини (стан проблеми, етіологія, патогенез, класифікація, клінічні прояви, діагностика, диференційна діагностика, лікувальна тактика). Періанальний дерматит (стан проблеми, етіологія, патогенез, класифікація, клінічні прояви, діагностика, диференційна діагностика, лікувальна тактика). Кондиломатоз промежини (стан проблеми, етіологія, патогенез, класифікація, клінічні прояви, діагностика, диференційна діагностика, лікувальна тактика)”. Епітеліальне куприкове погруження (стан проблеми, етіологія, патогенез, класифікація, клінічні прояви, діагностика, диференційна діагностика, лікувальна тактика)”. Рідкісні захворювання м'яких тканин промежини: саркома Капоші, меланома, хвороба Педжета, хвороба Боуена (стан проблеми, етіологія, патогенез, класифікація, клінічні прояви, діагностика, диференційна діагностика, лікувальна тактика). Анокуприковий больовий синдром (стан проблеми, етіологія, патогенез, класифікація, клінічні прояви, діагностика, диференційна діагностика, лікувальна тактика). Тератоми параректальної локалізації (стан проблеми, етіологія, патогенез, класифікація, клінічні прояви, діагностика, диференційна діагностика, лікувальна тактика) Курація хворих із захворюваннями м'яких тканин промежини.

Тема 16. Закрита та відкрита травма живота у мирний та військовий час. Диференційна діагностика при травмах внутрішніх органів черевної порожнини за результатами досліджень та лабораторних показників. Показання до консервативного та хірургічного лікування. Принципи хірургічного лікування пошкоджень органів черевної порожнини.

Тема 1. Травми грудної клітки. Переломи ребер. Класифікація. Ранні та пізні ускладнення. Клініка і діагностика пневмотораксу, гемотораксу. Спеціальні методи дослідження ехокардіографія, ультразвукове сканування, зондування серця, кінокардіографія, торакоцентез. Диференціальна діагностика. Перша лікарська допомога і тактика лікування. Діагностична програма при пошкодженні серця. Тріада симптомів поранення серця. Єдина клініко-діагностична та лікувально-хірургічна програма при пораненнях серця. Визначення проникаючих та непроникаючих пошкоджень серця. Класифікація пошкоджень серця. Патогенез. Діагностика та диференційна діагностика проникаючих та непроникаючих поранень серця.

Тема 2. Гнійні захворювання легень і плеври. Абсцес і гангрена легень, бронхоектатична хвороба. Гостра і хронічна емпієма плеври, піопневмоторакс. Етіологія, патогенез, діагностика. Особливості клінічного перебігу. Диференціальна діагностика. Методи консервативного та хірургічного лікування.

Тема 3. Захворювання межистіння. Доброякісні пухлини та кісти. Класифікація. Діагностика. Диференціальна діагностика. Методи хірургічного лікування. Захворювання та травми стравоходу: Доброякісні пухлини та кісти. Ахалазія кардії, Опіки. Дивертикули стравоходу. Гастроєзофагеальний рефлюкс. Інші захворювання стравоходу: сторонні тіла, травми, стравохід BARRETT. Грижі стравохідного отвору діафрагми. Класифікація. Діагностика. Диференціальна діагностика. Методи хірургічного лікування.

Тема 4. Еутиреоїдний і токсичний зоб. Класифікація. Етіологія, патогенез. Діагностика. Диференціальна діагностика. Спеціальні методи дослідження. Консервативна терапія. Передопераційна підготовка. Хірургічне лікування. Тиреоїдити. Етіологія, патогенез. Класифікація. Діагностика. Диференціальна діагностика. Спеціальні методи дослідження. Консервативна терапія. Передопераційна підготовка. Хірургічне лікування.

Тема 5. Захворювання молочної залози (дисгормональні, пухлинні). Мастит. Етіологія, патогенез. Класифікація. Спеціальні методи дослідження. Діагностика. Диференціальна діагностика. Консервативна терапія. Хірургічне лікування. Мастопатія та доброякісні пухлини молочної залози. Етіологія, патогенез. Класифікація. Спеціальні методи дослідження. Діагностика. Диференціальна діагностика. Консервативна терапія. Хірургічне лікування.

Змістовий модуль 2. СУДИННА ХІРУРГІЯ

Тема 6. Артеріальні тромбози і емболії. Етіологія, патогенез. Класифікація гострої ішемії кінцівок. Клінічна стадія перебігу. Діагностика. Функціональні проби. Диференціальна діагностика. Методи хірургічного лікування.

Тема 7. Хронічна ішемія нижніх кінцівок. Облітеруючий атеросклероз і ендартеріїт. Хвороба Бюргера. Хвороба Рейно. Класифікація хронічної ішемії і рівнів оклюзії аорти та артерії нижніх кінцівок. Клінічна стадія перебігу. Діагностика. Функціональні проби. Спеціальні методи дослідження. Диференціальна діагностика. Методи консервативного та хірургічного лікування.

Тема 8. Діабетична стопа. Етіологія, патогенез. Класифікація. Класифікація за Вагнером. Клінічна картина. Спеціальні методи дослідження. Порівняна діагностика різних форм діабетичної стопи. Диференціальна діагностика. Консервативна терапія. Хірургічне лікування.

Тема 9. Тромбоемболія легеневої артерії. Етіологія, патогенез. Патоморфологічна та клінічна класифікації. Клініка, діагностика, лікування. Сучасні ендоваскулярні хірургічні втручання. Засоби профілактики.

Тема 10. Аневризма аорти та периферичних артерій. Етіологія, патогенез. Класифікація. Клінічні варіанти перебігу. Спеціальні методи дослідження. Діагностика. Диференціальна діагностика. Консервативна терапія. Передопераційна підготовка. Хірургічне лікування.

Тема 11. Абдомінальний ішемічний синдром. Мезентеріотромбоз. Етіологія, патогенез. Класифікація. Клінічні варіанти перебігу. Спеціальні методи дослідження. Діагностика. Диференціальна діагностика. Ускладнення. Методи консервативного лікування.

Профілактика. Реабілітація

Тема 12. Варикозне розширення вен нижніх кінцівок. Етіологія. Патогенез. Класифікація. Ускладнення. Діагностика. Функціональні проби. Спеціальні методи дослідження. Методи консервативного лікування. Компресійна терапія. Методи хірургічного лікування. Лікування варикозної виразки. Діагностика та лікування кровотечі з варикозного вузла.

Тема 13. Тромбози магістральних вен. Етіологія. Патогенез. Класифікація. Клініка. Діагностика. Диференціальна діагностика. Методи консервативного і хірургічного лікування. Ілеофеморальний тромбоз. Біла та синя флегмазія. Клініка. Діагностика. Диференціальна діагностика. Методи консервативного і хірургічного лікування.

Тема 14. Післятромбофлебітичний синдром. Етіологія. Патогенез. Класифікація. Ускладнення. Діагностика. Функціональні проби. Спеціальні методи дослідження. Методи консервативного лікування. Компресійна терапія. Методи хірургічного лікування Лікування венозної виразки.

Тема 15. Лімфедема кінцівок. Етіологія. Патогенез. Класифікація. Стадії лімфедми. Ускладнення. Діагностика. Спеціальні методи дослідження. Методи консервативного лікування. Компресійна терапія. Консервативна терапія. Методи хірургічного лікування

Тема 16. Курація хворих. Структура та схема історії хвороби хірургічного хворого. Порядок збору скарг, анамнезу хвороби та життя. Особливості фізикального обстеження хворого за системами. Обстеження місця захворювання. Роль додаткових методів обстеження у постановці діагнозу. Постановка діагнозу та визначення тактики лікування хворого. Курація тематичних хворих. Написання навчальної історії хвороби. Захист навчальної історії хвороби.

Змістовий модуль 3. ВІЙСЬКОВА ХІРУРГІЯ

Тема 17. Вогнепальні поранення. Поранення(пошкодження) грудей. Вогнепальна рана. Класифікація. Особливості патогенезу вогнепальних та мінно-вибухових ран. Зони пошкодження і їх клінічна характеристика. Особливості перебігу неускладнених вогнепальних ран. Особливості лікування неускладнених вогнепальних ран. Вогнепальні поранення(пошкодження) грудей. Непроникаючі та проникаючі поранення грудей. Особливості клінічної картини. Пневмоторакс, гемоторакс, хілоторакс. Класифікація. Клінічні прояви. Інструментальні методи діагностики. Особливості діагностики напруженого пневмотораксу. Перша лікарська допомога при пораненнях грудей. Техніка плевральної пункції. Способи дренивання плевральної порожнини. Показання до торакотомії.

Тема 18. Термічні пошкодження. Класифікація опіків. Етіологія опікових травм, значення сприяючих факторів. Механізм місцевих і загальних змін в організмі при опіках, в тому числі хімічних і електричних травм. Діагностика і лікування різних періодів опікової хвороби. Коефіцієнт Франка і його використання. Значення визначення площі опіку. Ускладнення опікової хвороби, її лікування, профілактика. Класифікація відмороження та загального замерзання. Клініка та діагностика відмороження. Надання першої допомоги при відмороженні та замерзанні. Місцеве та загальне лікування відмороження і замерзання. Особливості електротравми (клініка, діагностика, перебіг, надання першої допомоги, лікування).

Тема 19. Інфекційні ускладнення бойових пошкоджень. Класифікація інфікованих та гнійних ран. Причини інфікування та особливості перебігу ранового процесу в інфікованих ранах. Особливості клінічної картини інфікованих та гнійних ран при вогнепальних пораненнях. Основні принципи лікування гнійних вогнепальних ран. Нові методи і засоби для лікування хворих з гнійною хірургічною інфекцією.

Тема 20. Кровотеча, крововтрата. Визначення кровотечі, класифікація кровотеч. Причини кровотеч. Клінічна картина гострої крововтрати; адаптаційні та компенсаторні механізми при крововтраті. Наслідки кровотечі. Геморагічний шок: причини, патогенез, клінічний перебіг. Особливості надання першої допомоги при різних видах кровотечі: тимчасова зупинка кровотечі. Принципи лікування хворих з кровотечею: кінцева зупинка кровотечі,

компенсація ОЦК. Клінічна картина і перша допомога при окремих видах кровотеч - носовій, легеневій, шлунково-кишкової, маткової, внутрішньочеревної.

Зміст навчальної дисципліни для 6 курсу

Змістовий модуль 1. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ХІРУРГІЇ

Тема 1. Історія хірургії України. Організація хірургічної допомоги в Україні. Етика та деонтологія в хірургії. Нові технології в хірургії. Сучасні методи діагностики та лікування. Розвиток хірургії на території України у прадавні часи. Особливості становлення хірургії в Україні у 18-19 століттях. Роль І.В.Буяльського, П.П.Пелехіна, М.І. Пирогова, М.В.Скліфосовського, М.І.Слінського, В.О.Караваєва, В.Ф.Грубе, А.І.Підріза у становленні практичної та теоретичної хірургії в Україні. Розвиток хірургії в Україні у 20 столітті. Роль українських вчених М.П.Трінклера, М.М.Волковича, О.П. Кримова у розвитку української хірургії у першій половині 20 століття. Вклад у розвиток хірургічної науки в Україні академіків М.М. Амосова та О.О.Шалімова. Значення з'їздів хірургів України в організації хірургічної допомоги. Деонтологічні взаємовідносини в хірургічній практиці (лікар-колеги, лікар-хворий).

Нові технології в хірургії. Сучасні методи діагностики та лікування. Відеоендоскопічні операції в хірургії. Основні принципи оперативної ендоскопічної техніки. Біліарна ендоскопічна хірургія. Лапароскопічні методи операцій на печінці, стравоході, при пептичних виразках. Лапароскопічна апендектомія, спленектомія, операції на органах заочеревного простору. Відеоторакоскопічні оперативні втручання для лікування новоутворень легень.

Ендоскопічна ретроградна холангіопанкреатографія. Ендоскопічна папілотомія. Пункційне лікування під контролем УЗД.

Тема 2. Синдром системної запальної відповіді у хірургічних хворих. Шок у хірургічних хворих. Патогенез. Значення при різних захворюваннях і травмах. Лікувальна тактика. Шок у хірургічних хворих. Причини. Діагностика, лікувальна тактика. Патогенез розвитку шоку. Стадії розвитку шоку. Види шоку – анафілактичний, геморагічний, травматичний, септичний, кардіогенний шок. Особливості клінічної картини в залежності від виду шоку. Діагностичний алгоритм. Лікування різних клінічних видів шоку. Надання невідкладної допомоги при травматичному шоці в умовах воєнних дій. Транспортна іммобілізація в воєнних умовах як засіб профілактики шоку. Тимчасова зупинка кровотечі як засіб профілактики геморагічного шоку під час війни.

Тема 3. Критичні стани у хірургічних хворих. Гострий респіраторний дистрес-синдром, синдром черевної порожнини. Клінічна картина, діагностика, лікування гострого респіраторного дистрес синдрому. Компартмент-синдром – причини, діагностика, профілактика. Колапс – причини, клінічна картина, диференційна діагностика, невідкладна допомога.

Тема 4. Правила проведення антибіотикотерапії при профілактиці та лікуванні хірургічної інфекції. Класифікація хірургічної інфекції. Збудники хірургічної інфекції. Місцеві та загальні клінічні прояви хірургічної інфекції в залежності від віку, супутніх хвороб та вірулентності мікрофлори. Гострі гнійні запальні процеси шкіри та підшкірної клітковини. Принципи консервативного та оперативного лікування гострих гнійних захворювань. Етіологія, клініка та лікування анаеробної інфекції. Раціональна антибіотикотерапія хірургічної інфекції.

Тема 5. Гнійні захворювання шкіри та м'яких тканин. Діагностика, диференційна діагностика. Методи консервативного і хірургічного лікування. Гнійні захворювання кисті та пальців. Класифікація гнійної інфекції м'яких тканин. Принципи лікування гнійних ран. Гнійні захворювання шкіри та підшкірної клітковини, їх діагностика та лікування. Гнійні запалення клітковинних просторів. Особливості перебігу і принципи лікування гнійної

інфекції м'яких тканин обличчя. Особливості клініки та лікування запальних процесів у хворих, що страждають на цукровий діабет. Методи хірургічних операцій та дренивання гнійних порожнин. Профілактика запальних захворювань м'яких тканин. Первинна хірургічна обробка як засіб профілактики гнійних ускладнень під час війни.

Гнійні захворювання кисті та пальців. Клініка, діагностика, диференційна діагностика. Методи консервативного і хірургічного лікування. Анатомія кисті. Методика обстеження хворого з гнійними захворюваннями кисті. Класифікація гнійних захворювань кисті. Покази до консервативного та хірургічного лікування хворих з панарицієм. Особливості розрізів та дренивання при операціях на кисті. Клініка та діагностика поверхневих та глибоких флегмон кисті. Профілактика запальних процесів на кисті. Основні принципи функціонального лікування у післяопераційному періоді. Питання трудової реабілітації після операції на кисті.

Змістовий модуль 2. Клінічні прояви хірургічних хвороб

Тема 6. Болі в животі, оцінка особливостей больового синдрому при диференційній діагностиці захворювань органів черевної порожнини. Псевдоабдомінальні болі. Особливості больового синдрому при перитоніті. Особливості болю при перфорації порожнистого органу. Особливості больового синдрому при хірургічній патології: у верхньому відділі живота (гострий холецистит, гострий панкреатит, перфорація виразки шлунка та 12-ти п. кишки). Особливості локального болю при гострому апендициті.

Тема 7. Синдром дисфагії, блювоти та акту дефекації. Значення у діагностиці та диференційній діагностиці. Лікарська тактика. Диференціальна діагностика дисфагій. Особливості блювоти при гострому панкреатиті, гострому холециститі, перфорації порожнистого органу, кровотечі у просвіт травного каналу. Порушення акту дефекації при хірургічних захворюваннях – закрепі, проноси. Зміна коліру калу при кровотечах. Пальцьове дослідження прямої кишки.

Тема 8. Синдром гострої кишкової непрохідності. Класифікація кишкової непрохідності. Динамічна кишкова непрохідність – етіологія, клінічна картина, діагностика, диференційна діагностика, лікування, профілактика. Механічна кишкова непрохідність – етіологія, патогенез, клініка, диференціальна діагностика обтураційної та странгуляційної кишкової непрохідності. Тактика хірурга в залежності від форми кишкової непрохідності. Передопераційна підготовка хворих. Корекція порушень електролітного балансу. Вибір метода операції в залежності від виду непрохідності. Діагностика та профілактика післяопераційних ускладнень.

Тема 9. Синдром гострого живота. Діагностика, диференційна діагностика та лікувальна тактика. Диференційна діагностика гострих захворювань черевної порожнини. Перитоніт. Діагностика і диференціальна діагностика перитоніту. Лабораторні методи дослідження. Етіологія та патогенез перитоніту. Класифікація перитоніту. Стадії перитоніту. Прогнозування тяжкості перебігу гострого перитоніту. Основні принципи лікування перитоніту.

Тема 10. Локальні та розповсюджені гнійно-запальні процеси органів черевної порожнини та очеревини. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика, лікування. Гострий апендицит, клініка, діагностика, лікування. Перфоративна виразка, гострий панкреатит, гострий холецистит – диференційна діагностика, клініка, лікування.

Тема 11. Механічна жовтяниця. Причини виникнення. Диференціально-діагностична тактика. Сучасні підходи до лікування. Печінкова недостатність при хірургічних хворобах, методи профілактики та лікування. Механічна жовтяниця, як ускладнення жовчнокам'яної хвороби. Пухлини головки підшлункової залози, Фатерова соска, внутрішньопроткові пухлини, як причина механічної жовтяниці. Диференційна д-ка, клініка, лікування

Тема 12. Кровотечі з травного тракту. Причини виникнення, діагностика та диференційна діагностика, лікувальна тактика. Кровотечі виразкового походження – клініка, діагностика, лікування. Синдром портальної гіпертензії, ускладнений кровотечею. Синдром Меллорі-Вейса. Грижі стравохідного отвору діафрагми, ускладнені кровотечею. Пухлини

травного каналу з розпадом та кровотечею – клініка, діагностика, диференціальна діагностика, лікувальна тактика

Тема 13. Травми органів черевної порожнини. Симптоматика пошкодження органів черевної порожнини та заочеревного простору. Інструментальні методи діагностики. Лікувально-діагностична тактика.

Закрита травма живота – діагностичний алгоритм. Клінічна картина пошкодження печінки, селезінки, розриву порожнистих органів - шлунку, кишечника, сечового міхура, нирки. Проникаючі поранення – клінічна картина, диференційна діагностика. Лікувальна тактика.

Тема 14. Особливості протікання хірургічних захворювань у вагітних. Діагностика та диференційна діагностика гострих захворювань органів черевної порожнини. Особливості обстеження вагітних. Хірургічна тактика. Особливості больового синдрому. Зміна локалізації болю. Ризик оперативного втручання в залежності від строку вагітності. Анестезіологічне забезпечення у хірургічних хворих при вагітності.

Тема 15. Перебіг гострих захворювань у осіб похилого віку. Вікові зміни в організмі. Особливості протікання у хворих на цукровий діабет, серцево-судинну патологію, ниркову недостатність. Діагностика та диференціальна діагностика гострих хірургічних захворювань у осіб похилого віку. Особливості клінічної картини, обстеження хворих. Хірургічна тактика.

Тема 16. Хірургічні ускладнення у хворих з інфекційною патологією. Диференційна діагностика між гострими хірургічними та інфекційними захворюваннями. Патогенез протікання черевного тифу. Місцеві зміни кишківника. Особливості клінічної картини перфоративних виразок тонкого кишечника. Кровотечі в просвіт травного каналу при інфекційних захворюваннях. Диференційна діагностика механічних та паренхіматозних жовтяниць. Лікування гострої печінкової недостатності. Хірургічні ускладнення ехінококозу печінки. Ендемічний осередок ехінококозу людини в Одеській області. Робота центру протиехінококової допомоги на базі облклінікарні (каф.хірургії № 1)

Тема 17. Сучасні методи діагностики та лікування захворювань серцево-судинної та дихальної систем. Спеціальні методи дослідження ехокардіографія, ультразвукове сканування, зондування серця, кінокардіографія, коронарографія. Діагностичні методи дослідження органів грудної клітки – ларингоскопія, бронхоскопія, бронхографія, біопсія, торакоцентез. Лікування вроджених вад серця. Аорто-коронарне шунтування. Значення апарату штучного кровообігу для операцій на серці.

Тема 18. Синдром болю в грудях, дихальної та серцевої недостатності при діагностиці та диференційній діагностиці захворювань органів грудної порожнини. Етіологія: спонтанний пневмоторакс, тромбоемболія легеневої артерії, стороннє тіло бронха, медіастиніт, абсцес легені, бронхоектатична хвороба, емпієма плеври, гангрена легені, піопневмоторакс, ушкодження стравоходу, травма грудей. Диференціальна діагностика. Принципи консервативної терапії та хірургічного лікування.

Тема 19. Хірургічна патологія легень та плеври. Принципи діагностики та лікування.

Нагнійні захворювання легень та плеври. Класифікація:

- а) Абсцес легені гострий, гнійний;
- б) Абсцес легені гострий, гангренозний.
- в) Гангрена розповсюджена.
- г) Абсцес легені хронічний.

Етіологія, патогенез, діагностика. Лікування консервативне та хірургічне. Профілактика. Бронхоектатична хвороба – класифікація, патанатомія, діагностика, лікування. Емпієми плеври – етіологія, патогенез, клінічна картина, діагностика. Техніка плевральної пункції. Профілактика емпієм плеври.

Тема 20. Онкологічна патологія легень та плеври. Принципи діагностики та лікування. Пухлини легень та межестіння. Доброякісні пухлини – класифікація. Пухлини, що зустрічаються рідко (фіброми, ангіоми, тератоми, невриноми, лейоміоми). Діагностика клінічна та інструментальна. Диференціальна діагностика. Лікування. Ехінококові ураження легень – клініка, діагностика, лікування.

Рак легені: Класифікація за системою TNM. Патанатомія. Гістологічна структура. Клінічна картина. Діагностика, диференціальний діагноз. Лікування – хірургічне, променеве. Реканалізація бронхів – покази до її проведення.

Тема 21. Пошкодження органів грудної порожнини. Діагностична програма при пошкодженні серця. Тріада симптомів поранення серця. Єдина клініко-діагностична та лікувально-хірургічна програма при пораненнях серця. Визначення проникаючих та непроникаючих пошкоджень серця. Класифікація пошкоджень серця. Патогенез. Діагностика та диференційна діагностика проникаючих та непроникаючих поранень серця.

Тема 22. Пошкодження органів грудної порожнини. Клініка і діагностика пневмотораксу, гемотораксу і хілотораксу. Лікувальні підходи. Визначення відкритих та закритих пошкоджень грудної клітки. Патогенез ускладнень. Фактори ризику виникнення пошкоджень. Класифікація пошкоджень. Пневмоторакс – види, клінічна картина, діагностика, лікувальна тактика. Гемоторакс. Причини. Клініка, діагностика, диференціальна діагностика. Лікування.

Тема 23. Синдром дуги аорти. Клініка, діагностика, диференційна діагностика, лікувальні підходи. Аневризми грудної аорти. Етіологія, патогенез, патологічна анатомія. Клініка та діагностика. Ускладнення. Клінічна картина. Діагностика. Диференційна діагностика. Лікування. Оклюзійні ураження гілок дуги аорти. Етіологія та патогенез. Клінічна картина. Діагностика. Лікувальна тактика.

Тема 24. Синдром ішемії кінцівок. Захворювання, що викликають. Оцінка синдрому болю в кінцівках при проведенні діагностики та диференціальній діагностики сучасних захворювань. Консервативне та хірургічне лікування ішемії нижніх кінцівок. Облітеруючий атеросклероз артерій нижніх кінцівок. Класифікація. Етіопатогенез. Клінічна картина. Діагностика та диференціальна діагностика. Консервативне та оперативне лікування. Облітеруючий тромбангіт. Причини. Патогенез захворювання. Клінічна картина. Діагностична програма. Консервативне та оперативне лікування. Профілактика.

Оцінка синдрому болю в кінцівках при проведенні діагностики та диференціальній діагностики сучасних захворювань, уражень нервової системи та патології опорно-рухового апарату. Особливості больового синдрому при діабетичній стопі. Нічний біль при облітеруючих захворюваннях судин нижніх кінцівок. “Вітринний біль”. Визначення пульсації на дистальних артеріях нижніх кінцівок.

Тема 25. Проблеми тромбозів та емболій. Захворювання вен. Причини виникнення. Шляхи запобігання, діагностика та диференціальна діагностика, лікувальна тактика. Сучасні можливості консервативного лікування. Показання до хірургічного лікування та його основні методи.

Гострий тромбоз артерій, артеріальна емболія, етіологія, патогенез. Ступені гострої артеріальної ішемії. Клінічна картина. Діагноз. Диференціальна діагностика. Консервативне лікування. Хірургічне лікування гострої артеріальної непрохідності. Сучасні ендovasкулярні втручання.

Захворювання вен. Синдром верхньої порожнистої вени. Синдром нижньої порожнистої вени. Причини. Діагностика. Диференційна діагностика. Лікувальна тактика.

Етіологія, патогенез синдрому нижньої та верхньої порожнистої вени. Клінічні ознаки. Діагностична програма. Диференціальна діагностика. Лікувальна тактика.

4. Структура навчальної дисципліни для 4 курсу

Назви тем	Кількість годин			
	Усього	у тому числі		
		л	пр	СРЗ
1	2	3	4	5
Змістовий модуль 1. Ургентна абдомінальна хірургія				
Тема 1. Гострий апендицит	6	-	4	2

Тема 2. Гострий холецистит	6	-	4	2
Тема 3. Гострий панкреатит	8	2	4	2
Тема 4. Виразкова хвороба шлунку та ДПК та гострі ускладнення виразкової хвороби шлунку та 12-палої кишки	8	2	4	2
Тема 5. Гостра непрохідність кишечника	6	-	4	2
Тема 6. Гострий перитоніт	5	-	4	1
Тема 7. Зовнішні та внутрішні грижі живота та їх ускладнення	8	2	4	2
Тема 8. Курація хворих	10		4	6
<i>Разом за змістовим модулем 1</i>	<i>57</i>	<i>6</i>	<i>32</i>	<i>19</i>
Змістовий модуль 2. Хірургічна гастроентерологія та проктологія				
Тема 9. Хірургія шлунку, дванадцятипалої кишки, хвороби оперованого шлунку.	6	-	2	4
Тема 10. Хвороби печінки	6	-	4	2
Тема 11. Захворювання позапечінкових жовчних протоків.	4	-	2	2
Тема 12. Захворювання підшлункової залози та селезінки	6	-	4	2
Тема 13. Захворювання тонкої та товстої кишки	6	-	4	2
Тема 14. Хвороби прямої кишки	4	-	2	2
Тема 15. Захворювання м'яких тканин промежини	2	-	2	-
Тема 16. Закриті та відкриті травми животу у мирний та військовий час	6	-	4	2
<i>Разом за змістовим модулем 2</i>	<i>40</i>	<i>-</i>	<i>24</i>	<i>16</i>
<i>Складання тестового контролю</i>		<i>-</i>	<i>4</i>	
Диференційний залік		<i>-</i>	<i>4</i>	<i>-</i>
РАЗОМ	105	6	64	35

Структура навчальної дисципліни для 5 курсу

Назва теми	Кількість годин			
	Усього	у тому числі		
		л	пр	СРЗ
Змістовий модуль 1. ГРУДНА, СЕРЦЕВА, ЕНДОКРИННА ХІРУРГІЯ				
Тема 1. Травми грудної клітки.	6	-	4	2
Тема 2. Гнійні захворювання легень і плеври.	6	-	4	2
Тема 3. Захворювання межистіння. Захворювання та травми стравоходу: Грижі стравохідного отвору діафрагми	10	2	6	2
Тема 4. Еутиреодний і токсичний зоб.	4	-	2	2
Тема 5. Захворювання молочної залози (дисгормональні, пухлинні).	4	-	2	2
<i>Разом за змістовим модулем 1</i>	<i>30</i>	<i>2</i>	<i>18</i>	<i>10</i>
Змістовий модуль 2. СУДИННА ХІРУРГІЯ				
Тема 6 Артеріальні тромбози і емболії.	5	1	2	2
Тема 7 Хронічна ішемія нижніх кінцівок.	7	1	4	2

Тема 8. Діабетична стопа.	4	-	2	2
Тема 9. Тромбоемболія легеневої артерії.	4	-	2	2
Тема 10. Аневризма аорти та периферичних артерій.	6	-	4	2
Тема 11. Абдомінальний ішемічний синдром. Мезентеріотромбоз.	6	-	4	2
Тема 12. Варикозне розширення вен нижніх кінцівок.	9	1	4	2
Тема 13. Тромбози магістральних вен.	5	1	2	2
Тема 14. Післятромбофлебітичний синдром.	6	-	4	2
Тема 15. Лімфедема кінцівок.	4	-	2	2
Тема 16. Курація хворих	6	-	6	
<i>Разом за змістовим модулем 2</i>	<i>62</i>	<i>4</i>	<i>36</i>	<i>20</i>
Змістовий модуль 3. ВІЙСЬКОВА ХІРУРГІЯ				
Тема 17. Вогнепальні поранення. Поранення(пошкодження) грудей	10	4	4	2
Тема 18. Термічні пошкодження	4	-	2	2
Тема 19. Інфекційні ускладнення бойових пошкоджень	4	-	2	2
Тема 20. Кровотеча, крововтрата	6	2	2	2
<i>Разом за змістовим модулем 3</i>	<i>24</i>	<i>6</i>	<i>8</i>	<i>8</i>
Тестовий контроль	2	-	2	
Диференційний залік	4	-	2	2
Разом	120	12	68	40

Структура навчальної дисципліни для 6 курсу

Назви тем	Кількість годин			
	Усього	у тому числі		
		л	п/с	СРЗ
1	2	3	4	5
Змістовий модуль 1. Загальні питання хірургії				
Тема1.Історія хірургії України. Організація хірургічної допомоги в Україні. Етика та деонтологія в хірургії. Нові технології в хірургії. Сучасні методи діагностики та лікування	8	-	6	2
Тема 2.Синдром системної запальної відповіді у хірургічних хворих. Патогенез, значення при різних захворюваннях і травмах. Лікувальна тактика. Шок у хірургічних хворих. Причини, діагностика, лікувальна тактика.	10	-	6	4
Тема 3. Критичні стани у хірургічних хворих: гострий респіраторний дистрес синдром, синдром черевної порожнини, колапс.	6	-	4	2
Тема 4. Правила проведення антибіотикотерапії при профілактиці та лікуванні хірургічної інфекції.	4	-	2	2
Тема 5.Гнійні захворювання шкіри та м'яких тканин. Діагностика, диференційна	10	-	6	4

діагностика. Методи консервативного і хірургічного лікування. Нагнійні захворювання кисті та пальців. Методи консервативного хірургічного лікування				
<i>Разом за змістовим модулем 1</i>	38	-	24	14
Змістовий модуль 2. Клінічні прояви хірургічних хвороб				
Тема 6. Болі в животі, оцінка особливостей болювого синдрому при 19 диференційній діагностиці захворювань органів черевної порожнини.	8	-	6	2
Тема 7. Синдром дисфагії, блювоти та порушення акту дефекації. Значення у діагностиці та 19 диференційній діагностиці. Лікарська тактика.	10	-	6	4
Тема 8. Синдром гострої кишкової непрохідності.	8	-	6	2
Тема 9. Синдром гострого живота. Діагностика, диференційна діагностика і лікувальна тактика. Диференційна діагностика гострих захворювань органів черевної порожнини.	11	-	6	5
Тема 10. Локальні та розповсюджені гнійно-запальні процеси органів черевної порожнини та черева. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика і лікування.	8	-	6	2
Тема 11. Механічна жовтяниця. Причини виникнення. Диференційно-діагностична тактика. Сучасні підходи до лікування. Печінкова недостатність при хірургічних хворобах, методи профілактики та лікування.	8	-	6	2
Тема 12. Кровотечі з травного тракту. Причини виникнення, діагностика та диференційна діагностика, лікувальна тактика.	11	-	6	5
Тема 13. Травми живота. Симптоматика пошкодження органів черевної порожнини та зачеревного простору. Інструментальні методи діагностики. Лікувально-діагностична тактика	11	-	6	5
Тема 14. Особливості протікання хірургічного захворювання у вагітних. Діагностика і диференціальна діагностика гострих захворювань органів черевної порожнини. Особливості обстеження. Хірургічна тактика. Запобігання передчасним пологам.	6	-	4	2
Тема 15. Перебіг гострих захворювань у людей похилого віку.	4	-	2	2
Тема 16. Хірургічні захворювання у хворих з інфекційною патологією. Диференційна діагностика між гострими хірургічними та	8	-	6	2

інфекційними захворюваннями.				
Тема 17. Сучасні методи діагностики та лікування захворювань серцево-судиної та дихальної системи.	8	-	6	2
Тема 18. Синдром болю в груді, дихальної та серцевої недостатності при діагностиці та диференційній діагностиці захворювань органів грудної порожнини	8	-	6	2
Тема 19. Хірургічна патологія легень та плеври. Нагнійні захворювання легень та плеври.	8	-	6	2
Тема 20. Онкологічна патологія легень та плеври. Пухлини легень та межестіння.	8	-	6	2
Тема 21. Пошкодження органів грудної порожнини. Діагностична програма при пошкодженні серця. Тріада симптомів поранення серця. Єдина клініко-діагностична та лікувально-хірургічна програма при пораненнях серця.	8	-	6	2
Тема 22. Пошкодження органів грудної порожнини. Клініка і діагностика пневмотораксу, гемотораксу і хілотораксу. Лікувальні підходи.	10	-	6	4
Тема 23. Синдром дуги аорти. Клініка, диференційна діагностика, лікувальні підходи.	8	-	6	2
Тема 24. Синдром ішемії кінцівок. Захворювання, що викликають. Консервативне та хірургічне лікування оклюзій нижніх кінцівок. Оцінка синдрому болю в кінцівках при проведенні діагностики та диференційної діагностики судинних захворювань, уражень нервової системи та патології опорно-рухового апарату.	9	-	4	5
Тема 25. Проблеми тромбозів та емболій. Захворювання вен.	6	-	4	2
<i>Разом за змістовим модулем 2</i>	166	-	110	56
Іспит	6	-	6	
Усього годин	210	-	140	70

5. Теми лекційних / семінарських / практичних / лабораторних занять

5.1. Теми лекційних занять

4 курс

№	Тема	Кількість годин
4 курс		
1.	Лекція 1. Грижі животу та їх ускладнення	2
2.	Лекція 2. Гострий панкреатит	2

3.	Лекція 3. Виразкова хвороба та гострі ускладнення виразкової хвороби шлунку та 12-палої кишки	2
	Усього	6
5 курс		
1.	Лекція 1. Захворювання і травми стравоходу Грижі стравохідного отвору діафрагми. Клініка, діагностика та лікування	2
2.	Лекція 2. Клініка, діагностика та лікування гострої і хронічної ішемії нижніх кінцівок.	2
3.	Лекція 3. Діагностика і лікування гострих і хронічних захворювань периферійних вен верхньої та нижньої кінцівок	2
4.	Лекція 4. Вогнепальні поранення	2
5.	Лекція 5. Поранення (пошкодження) грудей	2
8.	Лекція 6. Кровотеча, крововтрата	2
	Усього	12

Для 6 курсу лекційні заняття не передбачені.

5.2. Теми семінарських занять

Семінарські заняття на не передбачені.

5.3. Теми практичних занять

4 курс

№	Тема	Кількість годин
1.	Практичне заняття № 1. Гострий апендицит. Анатомо-фізіологічні відомості. Етіологія та патогенез. Класифікація. Клініка, діагностика, диференційна діагностика. Тактика лікування.	2
2.	Практичне заняття № 2. Атипова клінічна картина гострого апендициту Ускладнення гострого апендициту та апендектомії. Діагностична та лікувальна програма.	2
3.	Практичні заняття № 3 - 4 Особливості клінічного перебігу, клінічної картини гострого холециститу та діагностичної і лікувальної програми у хворих похилого віку та хворих із супутньою патологією. Ускладнення гострого холециститу та холецистектомії	4
4.	. Практичні заняття № 5 - 6 Етіологія та патогенез, класифікація гострого панкреатиту. Поняття гострого деструктивного панкреатиту. Клініка легкого та важкого гострого деструктивного панкреатиту. Диференційна діагностика.	2
5.	Практичне заняття № 7 Ускладнення гострого деструктивного панкреатиту: гостра псевдокіста підшлункової залози, абсцес підшлункової залози, поширений перитоніт, некроз стінок порожнинних органів, кровотеча в черевну порожнину, гострі виразки травного каналу, кровотеча з гострих виразок у порожнину травного каналу, перфорація гострих.	2

6.	Практичне заняття № 8 Етіологія, патогенез та класифікація виразкової хвороби, класифікація перфоративних гастродуоденальних виразок. Клініка типової та атипової перфоративної гастродуоденальної виразки. Лікувальна тактика при перфоративній гастродуоденальній виразці	2
7.	Практичне заняття № 9 Ускладнення виразкової хвороби шлунку та дванадцятипалої кишки. Етіопатогенез, класифікація виразкової кровотечі. Клініка ускладнень виразкової хвороби. Лабораторні та ендоскопічні методи діагностики виразкової кровотечі. Лікувальна тактика при ускладненнях ВХ.	2
8.	Практичне заняття № 10 Гостра непрохідність кишківника. Етіологія та патогенез. Типова клінічна картина. Класифікація	2
9.	Практичне заняття № 11 Гостра непрохідність кишківника. Принципи консервативного та хірургічного лікування	2
10.	Практичні заняття № 12 - 13 Етіологія, патогенез, класифікація гострого перитоніту. Клініка. Лікувальна тактика при гострому перитоніті. Особливості надання допомоги хворим з ВІЛ інфекцією.	4
11.	Практичні заняття № 14 - 15 Грижі животу. Класифікація черевних гриж. Етіологія. Патогенез. Клініка захворювання. Принципи хірургічного лікування. Диференційна діагностика зовнішніх гриж живота. Методи обстеження та постановки діагнозу.	2
12.	Практичне заняття № 16 Види ускладнень гриж та принципи хірургічного лікування. Методи інструментального дослідження при внутрішніх грижах. Ускладнення.	2
13.	Практичні заняття № 17 - 19 Ведення хворих. Написання історії хвороби.	4
14.	Практичні заняття № 20 - 21 Консервативне та оперативне лікування виразкової хвороби шлунку та ДПК, види операцій. Хвороби оперованого шлунку	2
15.	Практичні заняття № 22 - 23 Хвороби печінки Фіброз, цироз печінки.. Печінкова недостатність. Паразитарні та не паразитарні ураження печінки. Методи обстеження. Ускладнення. Принципи лікувальної тактики”.	4
16.	Практичне заняття № 24 Анатомо-фізіологічні особливості жовчних шляхів. Холангіт, холедохолітиаз, механічна жовтяниця. Етіологія та патогенез. Класифікація. Клініка, діагностика, диференційна діагностика. Хірургічна тактика. Принципи лікування. Постхолецистектомічний синдром	2
17.	Практичні заняття № 25 - 26 Хронічний панкреатит. Методи діагностики. Клініка. Діагностика. Ускладнення хронічного панкреатиту. Принципи лікування. Кісти та нориці. Принципи хірургічної тактики.	2
18.	Практичне заняття № 27 Захворювання селезінки. Вади розвитку, кісти селезінки. Травма селезінки. Методи діагностики , показання до хірургічного лікування	2

19.	Тема 13. Практичні заняття № 28 - 29 Класифікація хірургічних захворювань тонкої кишки. Неспецифічний виразковий коліт. Хвороба Крона. Дивертикулярна хвороба та поліпоз товстої кишки. Методи діагностики та лікування.	4
20.	Практичне заняття № 30 Хвороби прямої кишки - геморої , парапроктит, Анальна тріщина, Випадіння прямої кишки	2
21.	Практичне заняття № 31 Захворювання м'яких тканин промежини "Синдром опущення промежини . Піодермія промежини. Кондилломатоз промежини.	2
22.	Практичні заняття № 32 - 33 Закрита та відкрита травма живота. Диференційна діагностика при травмах внутрішніх органів черевної порожнини за результатами досліджень та лабораторних показників. Принципи хірургічного лікування. Складання тестового контролю	4
23.	Складання тестового контролю	4
23.	Диференційний залік	4
РАЗОМ		64

5 курс

№	Назва теми	Кількість годин
1.	Травми грудної клітки. Переломи ребер. Класифікація. Ранні та пізні ускладнення. Клініка і діагностика пневмотораксу, гемотораксу Спеціальні методи дослідження ехокардіографія, ультразвукове сканування, зондування серця, кінокардіографія, торакоцентез. Диференціальна діагностика. Перша лікарська допомога і тактика лікування.	2
2.	Травми грудної клітки. Діагностична програма при пошкодженні серця. Тріада симптомів поранення серця. Єдина клініко-діагностична та лікувально-хірургічна програма при пораненнях серця. Визначення проникаючих та непроникаючих пошкоджень серця. Класифікація пошкоджень серця. Патогенез. Діагностика та диференційна діагностика проникаючих та непроникаючих поранень серця.	2
3.	Гнійні захворювання легень і плеври. Абсцес і гангрена легень, бронхоектатична хвороба. Етіологія, патогенез, діагностика. Особливості клінічного перебігу.	2
4.	Гнійні захворювання легень і плеври. Гостра і хронічна емпієма плеври, піопневмоторакс. Диференціальна діагностика. Методи консервативного та хірургічного лікування.	2
5.	Захворювання межистіння. Класифікація. Діагностика. Диференціальна діагностика. Методи хірургічного лікування.	2
6.	Захворювання та травми стравоходу: Доброякісні пухлини та кісти. Ахалазія кардії, Опіки. Дивертикули стравоходу.	2
7.	Гастроезофагеальний рефлюкс. Інші захворювання стравоходу: сторонні тіла, травми, стравохід BARRETT. Грижі стравохідного отвору діафрагми	2
8.	Еутиреоїдний і токсичний зоб. Класифікація. Спеціальні методи дослідження. Діагностика. Диференціальна діагностика. Передопераційна підготовка. Хірургічне лікування.	2
9.	Захворювання молочної залози (дисгормональні, пухлинні). Мастит.	2

	Класифікація. Спеціальні методи дослідження. Діагностика. Диференціальна діагностика. Передопераційна підготовка. Хірургічне лікування.	
10.	Артеріальні тромбози і емболії. Класифікація гострої ішемії кінцівок. клінічні стадії перебігу. Діагностика. Диференціальна діагностика. Методи хірургічного лікування.	2
11.	Хронічна ішемія нижніх кінцівок. Облітеруючий атеросклероз і ендартеріїт. Хвороба Бюргера. Хвороба Рейно. Класифікація хронічної ішемії і рівнів оклюзії аорти та артерії нижніх кінцівок. Клінічна стадії перебігу.	2
12.	Хронічна ішемія нижніх кінцівок. Діагностика. Функціональні проби. Спеціальні методи дослідження. Диференціальна діагностика. Методи консервативного та хірургічного лікування.	2
13.	Діабетична стопа. Діагностика. Спеціальні методи дослідження. Методи лікування.	2
14.	Тромбоемболія легеневої артерії. Клініка, діагностика, лікування. Засоби профілактики.	2
15.	Аневризма аорти та периферичних артерій. Етіологія, патогенез. Класифікація. Клінічні варіанти перебігу.	2
16.	Аневризма аорти та периферичних артерій. Спеціальні методи дослідження. Діагностика. Диференціальна діагностика. Консервативна терапія. Передопераційна підготовка. Хірургічне лікування.	2
17.	Абдомінальний ішемічний синдром. Клінічні варіанти перебігу. Діагностика. Диференціальна діагностика. Ускладнення. Методи консервативного лікування. Профілактика. Реабілітація	2
18.	Мезентеріотромбоз. Клінічні варіанти перебігу. Діагностика. Диференціальна діагностика. Ускладнення. Методи консервативного лікування. Профілактика. Реабілітація	2
19.	Варикозне розширення вен нижніх кінцівок. Етіологія. Патогенез. Класифікація. Клініка. Діагностика. Ускладнення.	2
20.	Варикозне розширення вен нижніх кінцівок Спеціальні методи дослідження. Методи хірургічного лікування	2
21.	Тромбози магістральних вен. Етіологія. Патогенез. Класифікація. Клініка. Діагностика. Диференціальна діагностика. Методи консервативного і хірургічного лікування.	2
22.	Післятромбофлебітичний синдром. . Етіологія. Патогенез. Класифікація. Клініка. Діагностика. Ускладнення.	2
23.	Післятромбофлебітичний синдром. Спеціальні методи дослідження. Методи хірургічного лікування	2
24.	Лімфедема кінцівок. Форми захворювання. Діагностика. Варіанти перебігу. Консервативне і хірургічне лікування.	2
25.	Курація хворих. Структура та схема історії хвороби хірургічного хворого. Порядок збору скарг, анамнезу хвороби та життя. Особливості фізикального обстеження хворого за системами. Обстеження місця захворювання. Постановка діагнозу та визначення тактики лікування хворого.	2
26.	Курація тематичних хворих. Написання навчальної історії хвороби.	2
27.	Захист навчальної історії хвороби.	2
28.	Вогнепальна рана. Класифікація. Особливості патогенезу вогнепальних та мінно-вибухових ран. Зони пошкодження і їх клінічна характеристика. Особливості перебігу неускладнених вогнепальних ран	2
29.	Вогнепальні поранення(пошкодження) грудей. Непроникаючі та	2

	проникаючи поранення грудей. Особливості клінічної картини. Пневмоторакс, гемоторакс, хілоторакс. Класифікація. Клінічні прояви.	
30.	Термічні пошкодження	2
31.	Інфекційні ускладнення бойових пошкоджень	2
32.	Кровотеча, крововтрата	2
33.	Тестовий контроль	2
34.	Диференційний залік	2
	Всього	68

6 курс

№	НАЗВА ТЕМИ	Кількість годин
1.	Практичне заняття 1-3 Історія хірургії України. Організація хірургічної допомоги в Україні. Етика та деонтологія в хірургії. Деонтологічні взаємовідносини в хірургічній практиці (лікар-колеги, лікар-хворий). Нові технології в хірургії. Сучасні методи діагностики та лікування. Відеоендоскопічні операції в хірургії. Основні принципи оперативної ендоскопічної техніки. Біліарна ендоскопічна хірургія. Лапароскопічні методи операцій на печінці, стравоході, при пептичних виразках. Відеоторакоскопічні оперативні втручання.	6
2.	Практичне заняття 4-6 Синдром системної запальної відповіді у хірургічних хворих. Патогенез, значення при різних захворюваннях і травмах. Лікувальна тактика. Шок у хірургічних хворих. Причини, діагностика, лікувальна тактика. Види шоку – анафілактичний, геморогічний, травматичний, септичний, Кардіогенний. Клінічна картина. Діагностичний алгоритм. Лікування різних видів шоку.	6
3.	Практичне заняття 7-9. Критичні стани у хірургічних хворих: гострий респіраторний дистрес синдром. Клінічна картина, діагностика, лікування Синдром черевної порожнини – причини, діагностика, лікування, профілактика. Колапс - причини, патогенез, клінічна картина, диференційна діагностика, невідкладна допомога. Правила проведення антибіотикотерапії при профілактиці і лікуванні хірургічної інфекції.	4 2
4.	Практичне заняття 10-13 Гнійні захворювання шкіри та м'яких тканин. Діагностика, диференційна діагностика. Методи консервативного і хірургічного лікування. Фурункули, карбункули. Діагностика, лікування. Абсцеси та флегмони – клініка, діагностика, лікування. Профілактика гнійних захворювань шкіри та м'яких тканин. Нагнійні захворювання кисті та пальців. Анатомія кисті. Класифікація гнійних захворювань кисті. Клініка та діагностика, панарицій, глибоких та поверхневих флегмон кисті. Лікування нагнійних захворювань кисті та пальців. Методи консервативного та хірургічного лікування. Болі в животі, оцінка особливостей больового синдрому при диференційній діагностиці захворювань органів черевної порожнини	6 2
5.	Практичне заняття 14-17. Болі в животі, оцінка особливостей больового синдрому при диференційній діагностиці захворювань органів черевної порожнини Синдром дисфагії, блювоти та порушення акту дефекації. Значення синдрому у діагностиці та диференційній діагностиці гострих захворювань черевної порожнини.	4 4

6.	Практичне заняття 18-21 Синдром дисфагії, блювоти та порушення акту дефекації. Значення синдрому у діагностиці та диференційній діагностиці гострих захворювань черевної порожнини. Синдром гострої кишкової непрохідності. Етіологія, патогенез. Діагностика. Лікувальна тактика.	2 6
7.	Практичне заняття 22-24. Синдром гострого живота. Діагностика, диференційна діагностика і лікувальна тактика. Диференційна діагностика гострих захворювань органів черевної порожнини.	6
8.	Практичне заняття 25-27. Локальні та розповсюджені гнійно-запальні процеси органів черевної порожнини та черева. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика і лікування.	6
9.	Практичне заняття 28-30. Механічна жовтяниця. Причини виникнення. Диференційно-діагностична тактика. Сучасні підходи до лікування. Печінкова недостатність при хірургічних хворобах, методи профілактики та лікування.	6
10.	Практичне заняття 31-33. Кровотечі з травного тракту. Причини виникнення, діагностика та диференційна діагностика, лікувальна тактика.	6
11.	Практичне заняття 34-36. Травми живота. Симптоматика пошкодження органів черевної порожнини та зачеревного простору. Інструментальні методи діагностики. Лікувально-діагностична тактика.	6
12.	Практичне заняття 37-39. Особливості протікання хірургічного захворювання у вагітних. Діагностика і диференційна діагностика гострих захворювань органів черевної порожнини. Особливості обстеження. Хірургічна тактика. Запобігання передчасним пологам. Перебіг гострих захворювань у осіб похилого віку.	4 2
13.	Практичне заняття 40-42. Хірургічні захворювання у хворих з інфекційною патологією. Диференційна діагностика між гострими хірургічними та інфекційними захворюваннями.	6
14.	Практичне заняття 43-45. Сучасні методи діагностики та лікування захворювань серцево-судинної та дихальної системи.	6
15.	Практичне заняття 46-48. Синдром болю в груді, дихальної та серцевої недостатності при діагностиці та диференційній діагностиці захворювань органів грудної порожнини.	6
16.	Практичне заняття 49-51. Хірургічна патологія легень та плеври. Нагнійні захворювання легень та плеври.	6
17.	Практичне заняття 52-55. Онкологічна патологія легень та плеври. Пухлини легень та межестіння. Пошкодження органів грудної порожнини. Діагностична програма при пошкодженні серця. Тріада симптомів поранення серця.	6 2
18.	Практичне заняття 56-59. Пошкодження органів грудної порожнини. Діагностична програма при пошкодженні серця. Тріада симптомів поранення серця. Єдина	4

	клініко-діагностична та лікувально-хірургічна програма при пораненнях серця. Пошкодження органів грудної порожнини. Клініка і діагностика пневмотораксу, гемотораксу і хілотораксу. Лікувальні підходи.	4
19.	Практичне заняття 60-63 Пошкодження органів грудної порожнини. Клініка і діагностика пневмотораксу, гемотораксу і хілотораксу. Лікувальні підходи. Синдром дуги аорти. Клініка, диференційна діагностика, лікувальні підходи.	2 6
20.	Практичне заняття 64-67. Синдром ішемії кінцівок. Захворювання, що викликають. Консервативне та хірургічне лікування оклюзій нижніх кінцівок. Оцінка синдрому болю в кінцівках при проведенні діагностики та диференційної діагностики судинних захворювань, уражень нервової системи та патології опорно-рухового апарату. Проблеми тромбозів та емболій. Причини виникнення, шляхи запобігання, діагностика і диференційна діагностика, лікувальна тактика. Сучасні можливості консервативного лікування. Показання до хірургічного лікування і його основні методи. Захворювання вен. Синдром верхньої порожнистої вени.	4 4
21.	Іспит	6
22.	Всього	140

5.4. Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття не передбачені.

6. Самостійна робота здобувача вищої освіти

4курс

№	Назва теми / види завдань	Кіл-ть годин
1.	Тема 1. Підготовка до практичних занять 1 - 2	2
2.	Тема 2. Підготовка до практичних занять 3-4	2
3.	Тема 3. Підготовка до практичних занять 5-6	2
4.	Тема 4. Підготовка до практичних занять 7-9	3
5.	Тема 5. Підготовка до практичних занять 10-11	3
6.	Тема 6. Підготовка до практичних занять 11-13	2
7.	Тема 7. Підготовка до практичних занять 13-14	3
8.	Тема 8. Підготовка до практичних занять 15-17	2
9.	Тема 9. Підготовка до практичних занять 18-20	2
10.	Тема 10. Підготовка до практичних занять 21-22	2
11.	Тема 11. Підготовка до практичних занять 23-24	2
12.	Тема 12. Підготовка до практичних занять 25-27	3
13.	Тема 13. Підготовка до практичних занять 28-30	2
14.	Тема 14. Підготовка до практичних занять 31	1
15.	Тема 15. Підготовка до практичних занять 32	2
16.	Тема 16. Підготовка до практичних занять 33	2
	Разом	35

5 курс

№	Назва теми / види завдань	Кількість годин
1.	Підготовка до практичних занять – теоретична підготовка та опрацювання практичних навичок	28

2.	<p>Самостійне опрацювання тем, які не входять до плану аудиторних занять:</p> <p>1. Сучасні методи діагностики , малоінвазивного оперативного лікування захворювань серця Ендоскопічне аорто-коронарне шунтування.</p> <p>2. Набуті вади серця. Класифікація. Діагностика. Покази до хірургічного лікування. Методи оперативних втручань. Ускладнення. Захворювання перикарду. Класифікація. Діагностика. Диференціальна діагностика. Методи хірургічного лікування.</p> <p>3 Ішемічна хвороба серця. Діагностика. Покази до хірургічного лікування. Методи оперативних втручань. Інфаркт міокарда, аневризма серця, порушення провідності. Покази до хірургічного лікування. Методи оперативних втручань.</p> <p>4. Захворювання паразитовидних залоз. Класифікація. Спеціальні методи дослідження. Діагностика. Диференціальна діагностика. Передопераційна підготовка. Хірургічне лікування.</p> <p>5. Захворювання наднирників. Класифікація. Спеціальні методи дослідження. Діагностика. Диференційна діагностика. Передопераційна підготовка. Хірургічне лікування.</p>	10
3.	Підготовка до диференційного заліку.	2
	РАЗОМ	40

6 курс

№	Назва теми / види завдань	Кіл-ть годин
1.	Підготовка до практичних занять – теоретична підготовка та опрацювання практичних навичок. Вирішення задач тестового контролю «Крок-2» та ситуаційних задач.	30
2.	Самостійна робота здобувача	30
	Диференціальна діагностика при шлунково-кишковій кровотечі.	4
	Функціональні, інструментальні методи дослідження при захворюваннях шлунку та кишечника.	4
	Функціональні, інструментальні методи дослідження при захворюваннях печінки, позапечінкових жовчних протоків, підшлункової залози.	2
	Трансплантологія.	2
	Диференціальна діагностика та лікування захворювань щитоподібної залози.	2
	Диференціальна діагностика та лікування захворювання прямої кишки та параректального простору.	2
	Диференціальна діагностика та лікування захворювань середостіння	2
	Диференціальна діагностика та лікування гострого тромбозу мезентеріальних судин.	2
	Диференціальна діагностика та лікування кишкової нориці	2
	Антикоагулянти та тромболітична терапія при гострому тромбозі	4
	Диференціальна діагностика, профілактика та лікування гострої виразки травного каналу	2
	Написання реферату “Лікування гнійних захворювань шкіри та м'яких тканин”.	2
	Засвоєння практичного навичку “Пальцьове дослідження прямої кишки” на муляжах.	1
	Написання реферату “Лікування гострої кишкової непрохідності”.	1
	Засвоєння методики проведення лапароцентезу.	2
	Засвоєння практичного навичку “Визначення груп крові та тимчасова зупинка кровотечі”.	2

	Виконання первинної хірургічної обробки на муляжі	2
	Засвоєння практичного навичку “Транспортна іmobilізація”	2
	Всього	70

7. Методи навчання

Лекції: навчальна, інформаційна, лекція-візуалізація, лекція-дискусія, лекція-консультація.

Практичні заняття: усне та письмове опитування, вирішення тестових завдань (для контролю вихідного та кінцевого рівня знань), розв’язування типових і нетипових ситуаційних задач, під контролем викладача відбувається тренінг відповідних практичних навичок та професійних вмінь на стимуляційних муляжах.

Самостійна робота: самостійна робота з рекомендованою основною та додатковою літературою, з електронними інформаційними ресурсами, самостійна робота з банком тестових завдань Крок-2, самостійне опанування алгоритмів спілкування з хірургічними хворими.

8. Форми контролю та методи оцінювання (у т.ч. критерії оцінювання результатів навчання) для 4, 5 курсів

Поточний контроль: бесіда, вирішення клінічних ситуаційних задач, відпрацювання навичок огляду пацієнта, демонстрація та відпрацювання маніпуляцій, тренувальні вправи з диференційної діагностики хірургічних захворювань.

Підсумковий контроль: тестування за типом Крок-2, усний диференційний залік.

Оцінювання поточної навчальної діяльності на практичному занятті:

- Оцінювання теоретичних знань з теми заняття:
  - методи: опитування, вирішення ситуаційної клінічної задачі
  - максимальна оцінка - 5, мінімальна оцінка - 3, незадовільна оцінка - 2.
- Оцінка практичних навичок та маніпуляцій з теми заняття:
  - методи: оцінювання правильності виконання практичних навичок
  - максимальна оцінка - 5, мінімальна оцінка - 3, незадовільна оцінка - 2.
- Оцінювання роботи із пацієнтом з теми заняття:
  - методи: оцінювання: а) комунікативних навичок спілкування з пацієнтом, б) правильність призначення та оцінки лабораторних та інструментальних досліджень, в) дотримання алгоритму проведення диференціального діагнозу, г) обґрунтування клінічного діагнозу, д) складання плану лікування;
  - максимальна оцінка - 5, мінімальна оцінка - 3, незадовільна оцінка - 2.
  - Оцінка за одне практичне заняття є середньо-арифметичною за всіма складовими і може мати лише цілу величину (5, 4, 3, 2), яка округлюється за методом статистики.

Критерії поточного оцінювання на практичному занятті

Оцінка	Критерії оцінювання
Відмінно «5»	Здобувач вільно володіє матеріалом, бере активну участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, впевнено демонструє практичні навички під час огляду пацієнта та інтерпретації даних клінічного, лабораторних та інструментальних досліджень, висловлює свою думку з теми заняття, демонструє клінічне мислення.
Добре «4»	Здобувач добре володіє матеріалом, бере участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, демонструє практичні навички під час огляду пацієнта та інтерпретації даних клінічного, лабораторних та інструментальних

	досліджень з деякими помилками, висловлює свою думку з теми заняття, демонструє клінічне мислення.
Задовільно «3»	Здобувач недостатньо володіє матеріалом, невпевнено бере участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, демонструє практичні навички під час огляду пацієнта та інтерпретації даних клінічного, лабораторних та інструментальних досліджень з суттєвими помилками.
Незадовільно «2»	Здобувач не володіє матеріалом, не бере участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, не демонструє практичні навички під час огляду пацієнта та інтерпретації даних клінічного, лабораторних та інструментальних досліджень.

До підсумкового контролю у формі диференційованого заліку допускаються лише ті здобувачі, які виконали вимоги навчальної програми з дисципліни, не мають академічної заборгованості та їх середній бал за поточну навчальну діяльність з дисципліни становить не менше 3,00.

Оцінювання результатів навчання під час підсумкового контролю

Зміст оцінюваної діяльності	Кількість балів
1. Курація хворих	1
2. Практичні навички	2
3. Рішення ситуаційних задач	1
4. Рішення тестових завдань КРОК-2	1

Критерії оцінювання результатів навчання здобувачів освіти на диф. заліку (для 4 та 5 курсів)

Оцінка	Критерії оцінювання
Відмінно «5»	Здобувач освіти правильно, точно і повно виконав всі завдання, чітко і логічно відповів на поставлені екзаменаторами запитання. Ґрунтовно і всебічно знає зміст теоретичних питань, вільно володіє професійною та науковою термінологією. Логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичних завдань. При вирішенні клінічної задачі правильно інтерпретував дані анамнезу, результати клінічних, лабораторних та інструментальних досліджень, правильно відповідав на всі поставлені питання і переконливо обґрунтовував свою точку зору, міг запропонувати та обґрунтувати альтернативний варіант рішення з окремих питань. При розв'язанні практичного завдання за типом ОСКІ правильно демонстрував виконання практичних навичок, точно дотримувався алгоритму їхнього виконання.
Добре «4»	Здобувач освіти достатньо повно виконав всі завдання, чітко і логічно відповів на поставлені екзаменаторами запитання. Достатньо глибоко і всебічно знає зміст теоретичних питань, володіє професійною та науковою термінологією. Логічно мислить і будує відповідь, використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичних завдань. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускає несуттєві помилки, які усуваються самим здобувачем, коли на них вказує екзаменатор. При вирішенні клінічної задачі припускався несуттєвих помилок чи неточностей в інтерпретації даних анамнезу, результатів клінічних, лабораторних та інструментальних досліджень, без суттєвих помилок відповідав на всі поставлені питання, повно обґрунтовував свою точку зору, проте пропозиція альтернативного варіанту викликала утруднення. При розв'язанні практичного завдання за типом ОСКІ

	допустив незначні похибки в алгоритмі та техніці виконання навички, виправлені за вказівкою викладача.
Задовільно «3»	Здобувач освіти у неповному обсязі виконав всі завдання, відповіді на додаткові та навідні запитання мають нечіткий, розпливчастий характер. Володіє основним обсягом теоретичних знань, неточно використовує професійну та наукову термінологію. Відчуває значні труднощі при побудові самостійної логічної відповіді, у застосуванні теоретичних знань при аналізі практичних завдань. У відповідях мають місце суттєві помилки. При вирішенні клінічної задачі з помилками інтерпретував дані анамнезу, результати клінічних, лабораторних та інструментальних досліджень, не знав окремих деталей, допускав неточності у відповідях на питання, недостатньо правильно обґрунтовував свої відповіді та трактував формулювання, відчував труднощі у виконанні завдань та пропозиції альтернативних варіантів. При розв'язанні практичного завдання за типом ОСКІ припустився значних похибок у алгоритмі та техніці виконання навички.
Незадовільно «2»	Здобувач освіти не виконав завдання, у більшості випадків не дав відповіді на додаткові та навідні запитання екзаменаторів. Не опанував основний обсяг теоретичних знань, виявив низький рівень володіння професійною та науковою термінологією. Відповіді на питання є фрагментарними, непослідовними, нелогічними, не може застосовувати теоретичні знання при аналізі практичних завдань. У відповідях має місце значна кількість грубих помилок. При вирішенні клінічної задачі не міг інтерпретувати отримані дані анамнезу, результати клінічних, лабораторних та інструментальних досліджень, відповісти на поставлені питання, або допускав у відповідях суттєві помилки; не міг обґрунтувати свої рішення чи робив це не переконливо. Альтернативних варіантів не пропонував. При розв'язанні практичного завдання за типом ОСКІ не продемонстрував або припустився грубих помилок і похибок в алгоритмі та техніці виконання навички.

**Форми контролю та методи оцінювання
(у т.ч. критерії оцінювання результатів навчання)
для 6 курсу**

Поточний контроль: усне опитування, тестування, оцінювання виконання практичних навичок, оцінювання комунікативних навичок під час рольової гри, розв'язання ситуаційних клінічних завдань, оцінювання активності на занятті.

Підсумковий контроль: тестування за типом Крок-2, усний іспит.

Оцінювання поточної навчальної діяльності на практичному занятті:

1. Оцінювання теоретичних знань з теми заняття:
  - методи: опитування, вирішення ситуаційної клінічної задачі
  - максимальна оцінка – 5, мінімальна оцінка – 3, незадовільна оцінка – 2.
2. Оцінка практичних навичок та маніпуляцій з теми заняття:
  - методи: оцінювання правильності виконання практичних навичок
  - максимальна оцінка – 5, мінімальна оцінка – 3, незадовільна оцінка – 2.
3. Оцінювання роботи із пацієнтом з теми заняття:
  - методи: оцінювання: а) комунікативних навичок спілкування з пацієнтом, б) правильність призначення та оцінки лабораторних та інструментальних досліджень, в) дотримання алгоритму проведення диференціального діагнозу, г) обґрунтування клінічного діагнозу, д) складання плану лікування;
  - максимальна оцінка – 5, мінімальна оцінка – 3, незадовільна оцінка – 2.

Оцінка за одне практичне заняття є середньоарифметичною за всіма складовими і може мати лише цілу величину (5, 4, 3, 2), яка округлюється за методом статистики.

Критерії поточного оцінювання на практичному занятті

Оцінка	Критерії оцінювання
Відмінно «5»	Здобувач вільно володіє матеріалом, бере активну участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, впевнено демонструє практичні навички під час огляду пацієнта та інтерпретації даних клінічного, лабораторних та інструментальних досліджень, висловлює свою думку з теми заняття, демонструє клінічне мислення.
Добре «4»	Здобувач добре володіє матеріалом, бере участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, демонструє практичні навички під час огляду пацієнта та інтерпретації даних клінічного, лабораторних та інструментальних досліджень з деякими помилками, висловлює свою думку з теми заняття, демонструє клінічне мислення.
Задовільно «3»	Здобувач недостатньо володіє матеріалом, невпевнено бере участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, демонструє практичні навички під час огляду пацієнта та інтерпретації даних клінічного, лабораторних та інструментальних досліджень з суттєвими помилками.
Незадовільно «2»	Здобувач не володіє матеріалом, не бере участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, не демонструє практичні навички під час огляду пацієнта та інтерпретації даних клінічного, лабораторних та інструментальних досліджень.

До підсумкового контролю у формі іспиту допускаються лише ті здобувачі, які виконали вимоги навчальної програми з дисципліни, не мають академічної заборгованості, їх середній бал за поточну навчальну діяльність з дисципліни становить не менше 3,00 та вони склали тестовий контроль за тестами «КРОК - 2» не менш ніж на 90% (50 завдань).

Тестовий контроль проводиться в Навчально-виробничому комплексі інноваційних технологій навчання, інформатизації та внутрішнього моніторингу якості освіти Університету на останньому занятті напередодні іспиту.

Оцінювання результатів навчання під час підсумкового контролю

Зміст оцінюваної діяльності	Кількість балів
1. Курацію хворих	1
2. Практичні навички	1
3. Рішення ситуаційних задач	1
4. Рішення тестових завдань КРОК-2	2

Оцінювання іспиту являє собою середнє арифметичне 4-ьох складових. Кожний з цих складових (видів роботи) оцінюється за 4-ьох бальною системою. Рішення тестових завдань Крок-2 оцінюється в залежності від відсотка правильно вирішених завдань наступним чином: правильні відповіді: 91-100% - «5» відмінно, 81-90% - «4» добре, 71-80% - «3» задовільно, 70% та менше – незадовільно.

Оцінки за відповіді на всі пункти складаються, потім діляться на 4; отримана середня оцінка і є екзаменаційною.

Критерії оцінювання результатів навчання здобувачів освіти на іспиті

Оцінка	Критерії оцінювання
Відмінно «5»	Здобувач освіти правильно, точно і повно виконав всі завдання екзаменаційного білету, чітко і логічно відповів на поставлені екзаменаторами

	<p>запитання. Ґрунтовно і всебічно знає зміст теоретичних питань, вільно володіє професійною та науковою термінологією. Логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичних завдань. При вирішенні клінічної задачі правильно інтерпретував дані анамнезу, результати клінічних, лабораторних та інструментальних досліджень, правильно відповідав на всі поставлені питання і переконливо обґрунтовував свою точку зору, міг запропонувати та обґрунтувати альтернативний варіант рішення з окремих питань. При розв'язанні практичного завдання за типом ОСКІ правильно демонстрував виконання практичних навичок, точно дотримувався алгоритму їхнього виконання.</p>
Добре «4»	<p>Здобувач освіти достатньо повно виконав всі завдання екзаменаційного білету, чітко і логічно відповів на поставлені екзаменаторами запитання. Достатньо глибоко і всебічно знає зміст теоретичних питань, володіє професійною та науковою термінологією. Логічно мислить і будує відповідь, використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичних завдань. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускає несуттєві помилки, які усуваються самим здобувачем, коли на них вказує екзаменатор. При вирішенні клінічної задачі припускався несуттєвих помилок чи неточностей в інтерпретації даних анамнезу, результатів клінічних, лабораторних та інструментальних досліджень, без суттєвих помилок відповідав на всі поставлені питання, повно обґрунтовував свою точку зору, проте пропозиція альтернативного варіанту викликала утруднення. При розв'язанні практичного завдання за типом ОСКІ допустив незначні похибки в алгоритмі та техніці виконання навички, виправлені за вказівкою викладача.</p>
Задовільно «3»	<p>Здобувач освіти у неповному обсязі виконав всі завдання екзаменаційного білету, відповіді на додаткові та навідні запитання мають нечіткий, розпливчастий характер. Володіє основним обсягом теоретичних знань, неточно використовує професійну та наукову термінологію. Відчуває значні труднощі при побудові самостійної логічної відповіді, у застосуванні теоретичних знань при аналізі практичних завдань. У відповідях мають місце суттєві помилки. При вирішенні клінічної задачі з помилками інтерпретував дані анамнезу, результати клінічних, лабораторних та інструментальних досліджень, не знав окремих деталей, допускав неточності у відповідях на питання, недостатньо правильно обґрунтовував свої відповіді та трактував формулювання, відчував труднощі у виконанні завдань та пропозиції альтернативних варіантів. При розв'язанні практичного завдання за типом ОСКІ припустився значних похибок у алгоритмі та техніці виконання навички.</p>
Незадовільно «2»	<p>Здобувач освіти не виконав завдання екзаменаційного білету, у більшості випадків не дав відповіді на додаткові та навідні запитання екзаменаторів. Не опанував основний обсяг теоретичних знань, виявив низький рівень володіння професійною та науковою термінологією. Відповіді на питання є фрагментарними, непослідовними, нелогічними, не може застосовувати теоретичні знання при аналізі практичних завдань. У відповідях має місце значна кількість грубих помилок. При вирішенні клінічної задачі не міг інтерпретувати отримані дані анамнезу, результати клінічних, лабораторних та інструментальних досліджень, відповісти на поставлені питання, або допускав у відповідях суттєві помилки; не міг обґрунтувати свої рішення чи робив це не переконливо. Альтернативних варіантів не пропонував. При розв'язанні практичного завдання за типом ОСКІ не продемонстрував або припустився грубих помилок і похибок в алгоритмі та техніці виконання навички.</p>

9. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Отриманий середній бал за навчальну дисципліну для здобувачів, які успішно опанували робочу програму навчальної дисципліни, конвертується з традиційної чотирибальної шкали у бали за 200-бальною шкалою, як наведено у таблиці:

Таблиця конвертації традиційної оцінки у багатобальну шкалу

Традиційна чотирибальна шкала	Багатобальна 200-бальна шкала
Відмінно («5»)	185 – 200
Добре («4»)	151 – 184
Задовільно («3»)	120 – 150
Незадовільно («2»)	Нижче 120

Багатобальна шкала (200-бальна шкала) характеризує фактичну успішність кожного здобувача із засвоєння освітньої компоненти. Конвертація традиційної оцінки (середній бал за навчальну дисципліну) в 200-бальну виконується інформаційно-технічним відділом Університету.

Відповідно до отриманих балів за 200-бальною шкалою, досягнення здобувачів оцінюються за рейтинговою шкалою ECTS. Подальше ранжування за рейтинговою шкалою ECTS дозволяє оцінити досягнення здобувачів з освітньої компоненти, які навчаються на одному курсі однієї спеціальності, відповідно до отриманих ними балів.

Шкала ECTS є відносно-порівняльною рейтинговою, яка встановлює належність здобувача до групи кращих чи гірших серед референтної групи однокурсників (факультет, спеціальність). Оцінка «А» за шкалою ECTS не може дорівнювати оцінці «відмінно», а оцінка «В» – оцінці «добре» тощо. При конвертації з багатобальної шкали межі оцінок «А», «В», «С», «D», «Е» за шкалою ECTS не співпадають з межами оцінок «5», «4», «3» за традиційною шкалою. Здобувачі, які одержали оцінки «FX» та «F» («2») не вносяться до списку здобувачів, що ранжуються. Оцінка «FX» виставляється здобувачам, які набрали мінімальну кількість балів за поточну навчальну діяльність, але яким не зарахований підсумковий контроль. Оцінка «F» виставляється здобувачам, які відвідали усі заняття з дисципліни, але не набрали середнього балу (3,00) за поточну навчальну діяльність і не допущені до підсумкового контролю.

Здобувачі, які навчаються на одному курсі (однієї спеціальності), на підставі кількості балів, набраних з дисципліни, ранжуються за шкалою ECTS таким чином:

Конвертація традиційної оцінки з дисципліни та суми балів за шкалою ECTS

Оцінка за шкалою ECTS	Статистичний показник
A	Найкращі 10% здобувачів
B	Наступні 25% здобувачів
C	Наступні 30% здобувачів
D	Наступні 25% здобувачів
E	Наступні 10% здобувачів

10. Методичне забезпечення

- Робоча програма навчальної дисципліни.
- Силабус.
- Методичні розробки до практичних занять.
- Методичні рекомендації до самостійної роботи здобувачів вищої освіти.
- Мультимедійні презентації.
- Ситуаційні клінічні завдання.

- Сценарії рольових ігор (за необхідністю).
- Електронний банк тестових завдань за підрозділами з дисципліни.

Навчально-методична література:

1. Ендоскопічна хірургія : навчальний посібник / за ред. В. М. Запорожана, В. В. Грубніка ; В. М. Запорожан, В. В. Грубнік, Ю. В. Грубнік та ін. К. : Медицина, 2019. 591 с.
2. Ендоскопічна та роботизовано хірургія /за ред.. В. М. Запорожана. В. В. Грубніка, Яп Боньєра. Медицина 2023 р. 558 с.
3. Хірургічні хвороби – підручник для здобувач вищих мед.навчальних закладів / за ред..В. М. Запорожана, В. В. Грубніка Одеса: Мед університет 2003 р. 421с.

11. Питання для підготовки до підсумкового контролю

4 курс

1. Гострий апендицит. Етіологія. Класифікація. Клінічна картина. Методи лікування.
2. Особливості перебігу гострого апендициту у дітей, у хворих старечого та похилого віку, у вагітних жінок. Диференційна діагностика.
3. Апендикулярний інфільтрат (клініка, діагностика, лікувальна тактика).
4. Апендикулярний абсцес правої здухвинної западини (клініка, діагностика, лікувальна тактика).
5. Пілефлебіт (клініка, діагностика, лікувальна тактика).
6. Піддіафрагмальний абсцес (клініка, діагностика, лікувальна тактика).
7. Гострий холецистит. Етіологія, класифікація, методи діагностики.
8. Сучасні методи оперативних втручань при гострому холециститі.
9. Диференційна діагностика гострого холециститу.
10. Ускладнення гострого холециститу(емпієма, холедехолітаз, холангіт), клінічна картина. Особливості клінічної картини ускладнень гострого холециститу при наявності супутньої патології.
11. Показання до мініінвазивних оперативних втручань (ендоскопічних, лапароскопічних, під контролем КТ та ультразвуку). Інтраопераційні ускладнення та їх лікування.
12. Гострий панкреатит. Етіологія та патогенез. Класифікація. Методи обстеження хворих на гострий панкреатит.
13. Типова клінічна картина гострого панкреатиту. Диференційна діагностика гострого панкреатиту.
14. Стадії перебігу гострого деструктивного панкреатиту(панкреонекрозу). Лікувальна тактика некротичному панкреатиті. Ускладнення деструктивного панкреатиту.
15. Показання до оперативних втручань при гострому деструктивному панкреатиті. Характер оперативних втручань при гострому деструктивному панкреатиті. Показання до мініінвазивних оперативних втручань (ендоскопічних, лапароскопічних, під контролем УЗД). Інтраопераційні ускладнення та їх лікування.
16. Виразкова хвороба шлунку та ДПК. Перфорація виразки. Класифікація перфоративної виразки . Клінічна картина. Методи діагностики перфорації виразки.
17. Особливості перебігу атипової перфоративної виразки. Особливості перебігу прикритої перфоративної виразки. Особливості перебігу перфоративної виразки у чепцеву сумку. Особливості перебігу перфоративної виразки в заочеревний простір.
18. Вибір обсягу оперативного втручання при перфоративній виразці. Техніка зшивання перфоративної виразки. Види та техніка виконання пілородуоденопластики
19. Органозберігаючі операції на шлунку та ДПК .
20. Резекційні методи оперативних втручань. Показання, види та техніка виконання резекції шлунку.
21. Поняття шлунково-кишкової кровотечі. Етіологія та патогенез виразкової кровотечі. Клініка виразкової кровотечі. Методи обстеження хворих з виразковою кровотокою.

22. Класифікація виразкових кровотеч за Форестом, за О.О.Шалімовим. Диференціальна діагностика виразкової кровотечі. Особливості перебігу виразкової кровотечі в залежності від ступеня її активності.
23. Вибір способу зупинки кровотечі в залежності від ступеня та активності. Показання до консервативного лікування виразкової кровотечі.
24. Терапія виразкової кровотечі. Методи ендоскопічного гемостазу та показання до їх застосування
25. Методи оперативних втручань при виразковій кровотечі. Вибір методу оперативного втручання в залежності від стану хворого, інтенсивності кровотечі, ступеня крововтрати, локалізації виразки
26. Визначення поняття непрохідності кишечника. Етіологія та патогенез непрохідності кишечника. Класифікація.
27. Класифікація та клініка динамічної непрохідності кишечника. Лікування.
28. Види механічної непрохідності кишечника. Клініка обтураційної непрохідності кишечника. Методи діагностики ГКН.
29. Диференційна діагностика різних видів механічної непрохідності (обтураційна, странгуляційна, заворот кишки).
30. Злукова хвороба. Етіологія та патогенез злукової хвороби. Типова клінічна картина злукової хвороби.
31. Етіологія та патогенез гострого перитоніту. Класифікація гострого перитоніту. Методи обстеження хворих на гострий перитоніт.
32. Стадії перебігу гострого перитоніту. Методи діагностики. Клінічна картина поширеного перитоніту.
33. Лікувальна тактика у хворого на гострий поширений перитоніт.
34. Ускладнення гострого перитоніту. Особливості клінічної картини гострого перитоніту при наявній супутній патології.
35. Поняття, види та методика виконання перитонеального діалізу.
36. Визначення поняття грижі. Причини виникнення грижі. Класифікація грижі.
37. Клінічна картина грижі. Значення форми і розмірів грижі для перебігу захворювання.
38. Грижі білої лінії живота. Клініка, діагностика, диференційна діагностика, лікування.
39. Пупкові грижі. Клініка, класифікація, діагностика, диференційна діагностика, лікування.
40. Пахові грижі. Клініка, класифікація, діагностика, диференційна діагностика, лікування.
41. Післяопераційні (вентральні) грижі. Клініка, класифікація, діагностика, диференційна діагностика, лікування.
42. Стегнові грижі. Клініка, діагностика, диференційна діагностика, лікування.
43. Защемлені грижі. Типова клініка. Види защемлених гриж. Діагностика, диференційна діагностика.
44. Хірургічна тактика при защемленій грижі. Особливості оперативного втручання при защемленій грижі. Ознаки життєздатності та нежиттєздатності кишки.
45. Невправима грижа. Клініка, диференційна діагностика. Лікування.
46. Сучасні принципи і методи оперативного лікування гриж. Профілактика гриж.
47. Внутрішні грижі. Клініка. Класифікація. Діагностика.
48. Грижі стравохідного отвору діафрагми. Класифікація. Клініка. Діагностика. Диференційна діагностика.
49. Поняття, класифікація, етіопатогенез виразкової хвороби.
50. Пенетрація як ускладнення виразкової хвороби шлунку та дванадцятипалої кишки, клінічна картина, діагностика, лікування.
51. Визначення пілородуоденального стенозу. Причини розвитку пілородуоденального стенозу. Класифікація пілородуоденального стенозу. Методи діагностики.
52. Клінічна картина субкомпенсованого стенозу та декомпенсованому стенозі. Методи діагностики. Принципи передопераційної підготовки хворого.
53. Лікування пілородуоденального стенозу. Види оперативних втручань.
54. Хірургічне лікування виразкової хвороби шлунку та дванадцятипалої кишки (резекційні

- та органозберігаючі методи)
55. Поняття демпінг синдрому. Причини виникнення. Лікування.
  56. Синдром приводної петлі, причини виникнення, діагностика, лікування.
  57. Визначення синдрому Маллорі-Вейса. Клініка, діагностика, лікування.
  58. Показання до хірургічного лікування грижі стравохідного отвору діафрагми. Методи оперативних втручань.
  59. Закрита тупа травма животу. Ушкодження селезінки, види, методи діагностики та лікування.
  60. Класифікація хірургічних захворювань тонкої кишки. Неспецифічний виразковий коліт. Хвороба Крона класифікація, діагностика, ускладнення, лікування.
  61. Дивертикулярна хвороба та поліпоз товстої кишки. Методи діагностики та лікування.
  62. Цироз печінки, класифікація, діагностика, лікування. Печінкова недостатність.
  63. Ехінококоз печінки. Методи обстеження. Ускладнення. Принципи лікувальної тактики.
  64. Механічна жовтяниця як хірургічна проблема. Методи дренування позапечінкових жовчних шляхів.
  65. Класифікація, клініка, діагностика та лікування геморою.
  66. Етіологія, клініка, діагностика та лікування гострого парапроктиту.
  67. Хронічний парапроктит, класифікація. Нориця прямої кишки, класифікація, діагностика, лікування.
  68. Клінічна картина внутрішньо-черевної кровотечі, класифікація крововтрати, методи діагностики та оперативного втручання.
  69. Куприковий хід, причини виникнення, класифікація, методи обстеження, лікування.
  70. Трансплантація печінки. Показання, хірургічні методики трансплантації печінки

5 курс

1. Клініка пухлин переднього середостіння. Хірургічне лікування пухлин заднього середостіння.
2. Лікування гострого медіастиніту.
3. Класифікація грижі стравохідного отвору діафрагми.
4. Клінічний перебіг ковзної грижі стравохідного отвору діафрагми.
5. Лікування ковзної грижі стравохідного отвору діафрагми.
6. Лікування параезофагальної грижі стравохідного отвору діафрагми.
7. Клінічні форми гангрен легень.
8. Клінічні симптоми гострого абсцесу легень в стадії "до розкриття". Клінічні симптоми гострого абсцесу легень в стадії "після розкриття".
9. Клініка хронічного абсцесу легень.
10. Методи санації трахеобронхіального дерева.
11. Лікування гострого абсцесу легень. Показання до оперативного лікування.
12. Гостра емпієма плеври. Етіологія, патогенез, клініка.
13. Тотальний піопневмоторакс. Етіологія, клінічний перебіг. Додаткові методи обстеження при піопневмотораксі. Тактика лікування хворих з піопневмотораксом. Особливості консервативного лікування піопневмотораксу.
14. Показання до пункції плевральної порожнини. Техніка виконання пункції плевральної порожнини.
15. Показання до дренування плевральної порожнини. Техніка дренування плевральної порожнини.
16. Класифікація післятравматичного гемотораксу. Клініко-рентгенологічні ознаки малого гемотораксу.
17. Лікувальна тактика при закритій травмі грудної клітки, ускладненої великим гемотораксом
18. Лікувальна тактика при згорненому гемотораксі.
19. Діагностика та лікування проникаючої рани серця.
20. Причини виникнення та клінічний перебіг медіастинальної емфіземи. Лікування

медіастинальної емфіземи.

21. Лікувальна тактика при напруженому (клапанному) пневмотораксі.
22. Клініка подвійного перелому ребер. Методи фіксації грудної стінки при флотуючому переломі ребер. Лікувальна тактика при флотуючому переломі ребер.
23. Стадії мітрального стенозу. Клінічні прояви. Хірургічне лікування мітрального стенозу.
24. Патогенез та ускладнення повної атріовентрикулярної блокади. Клініка. Діагностика.
25. Ішемічна хвороба серця. Клініка, діагностика, хірургічне лікування.
26. Вади серця. Клініка, діагностика, хірургічне лікування.
27. Ахалазія стравоходу. Клініка, діагностика. Клінічні стадії ахалазії стравоходу. Дані об'єктивного обстеження при ахалазії стравоходу
28. Класифікація дивертикулу стравоходу
29. Ускладнення біфуркаційного дивертикулу стравоходу. Клінічний перебіг. Клініка епіфренального дивертикулу. Додаткові методи обстеження.
30. Хірургічне лікування дивертикулу Ценкера. Інтраопераційні та післяопераційні ускладнення.
31. Невідкладна допомога при опіку стравоходу. Консервативне лікування опіку стравоходу.
32. Токсичний зоб. Діагностика. Диференціальна діагностика. Передопераційна підготовка.
33. Еутиреоїдний і токсичний зоб. Лікування.
34. Захворювання паразитовидних залоз. Класифікація. Спеціальні методи дослідження. Хірургічне лікування.
35. Захворювання наднирок. Класифікація. Спеціальні методи дослідження. Діагностика. Хірургічне лікування.
36. Мастит. Класифікація. Спеціальні методи дослідження. Діагностика. Хірургічне лікування.
37. Дисгормональні захворювання молочної залози. Класифікація. Спеціальні методи дослідження. Діагностика. Диференціальна діагностика. Передопераційна підготовка. Хірургічне лікування.
38. Клінічна характеристика тромбоемболії та гострого тромбозу магістральних артерій.
39. Хірургічна тактика та методи оперативного лікування тромбоемболії та гострого тромбозу магістральних артерій.
40. Етіологія, патогенез облітеруючого атеросклерозу та ендартеріїту нижніх кінцівок.
41. Класифікація хронічної ішемії та рівня оклюзії магістральних артерій при облітеруючому атеросклерозі.
42. Клінічна характеристика та методи хірургічного лікування синдрому Лериша.
43. Показання та протипоказання до хірургічного лікування облітеруючого атеросклерозу магістральних артерій нижніх кінцівок.
44. Показання та протипоказання до хірургічного лікування облітеруючого ендартеріїту нижніх кінцівок.
45. Клінічна характеристика варикозної хвороби нижніх кінцівок,
46. Функціональні проби для визначення стану клапанів поверхневих, комунікантних та глибоких вен нижніх кінцівок. Методи та показання до флебографії.
47. Консервативне лікування варикозної хвороби нижніх кінцівок.
48. Лікування трофічної виразки, спричиненої хронічною венозною недостатністю.
49. Показання та протипоказання до хірургічного лікування варикозної хвороби нижніх кінцівок.
50. Етіологія тромбофлебіту підшкірних вен нижніх кінцівок. Патогенез і клініка мігруючого тромбофлебіту підшкірних вен.
51. Показання та протипоказання до оперативного лікування гострого тромбофлебіту підшкірних вен нижніх кінцівок. Техніка операцій при гострому тромбофлебіті підшкірних вен нижніх кінцівок
52. Клінічні прояви тромбозу вен гомілок. Клінічні прояви ілеофemorального тромбозу.
53. Клінічна характеристика білої флегмазії.
54. Клінічна характеристика синьої флегмазії.

55. Диференціальна діагностика тромбозу глибоких вен нижніх кінцівок.
56. Консервативне лікування тромбозу глибоких вен нижніх кінцівок.
57. Етіологія, патогенез післятромбофлебітичного синдрому. Особливості венозної гемодинаміки у хворих з ПТФС.
58. Клінічна характеристика склеротичної форми післятромбофлебітичного синдрому.
59. Клінічна характеристика варикозної форми післятромбофлебітичного синдрому.
60. Клінічна характеристика набряково-больової форми післятромбофлебітичного синдрому.
61. Клінічна характеристика виразкової форми післятромбофлебітичного синдрому.
62. Консервативне лікування ПТФС.
63. Оперативне лікування хворих з ПТФС.
64. Етіологія лімфостазу. Патогенез лімфостазу.
65. Клінічна характеристика стадії лімфедми.
66. Клінічна характеристика стадії фібредми.
67. Диференціальна діагностика лімфедми.
68. Методи обстеження лімфатичної системи. Показання та методи виконання лімфографії.
69. Показання та методи консервативного лікування лімфостазу.
70. Види оперативних втручань, спрямованих на відновлення відтоку лімфи.
71. Клініка, діагностика та лікування захворювань перикарду.
72. Клініка, діагностика та лікування аневризми аорти.
73. Клініка, діагностика та лікування аневризми артерій.
74. Вогнепальні поранення. Особливості структурних і функціональних змін тканин залежно від виду зброї.
75. Ураження мінно-вибуховими пристроями, бомбами об'ємного вибуху. Медична допомога пораненим, профілактика ранової інфекції. Первинна хірургічна обробка ран, їх особливості і відмінності від вогнепальних поранень.
76. Термічні пошкодження. Місцеві і загальні патологічні прояви термічних опіків. Класифікація опіків за глибиною пошкодження. Супіні опіки. Визначення загальної площі опіків і площі глибокого пошкодження.
77. Кровотеча і крововтрата. Класифікація кровотеч залежно від джерела кровотечі, часу її виникнення і ступеня крововтрати. Клінічна картина кровотечі та гострої крововтрати. Способи визначення величини крововтрати у польових умовах та при надзвичайних станах.
78. Засоби тимчасової, кінцевої зупинки кровотечі. Показання для переливання крові і кровозамінників. Методика розрахунку потреби крові та кровозамінників у польових умовах та при надзвичайних станах.
79. Місцева гнійна інфекція. Характеристика токсико-резорбтивної лихоманки і сепсису. Клініка сепсису. Профілактика і лікування гнійних ускладнень вогнепальних ран. Анаеробна інфекція рани. Термін виникнення, місцеві та загальні прояви. Характеристика різних клінічних форм. Профілактика анаеробної інфекції. Специфічне і неспецифічне лікування. Профілактична і лікувальна цінність антибіотиків. Результати лікування.
80. Поранення (пошкодження) грудей. Частота і класифікація поранень та закритих пошкоджень грудей. Клінічні прояви і діагностика різних видів поранень і пошкоджень.

6 курс

Загальні питання хірургії.

1. Історія хірургії України.
2. Розвиток хірургії на території України у прадавні часи. Розвиток хірургії в Україні у 20 столітті. Вклад у розвиток хірургічної науки на Україні академіків М.М. Амосова та О.О.Шалімова.
3. Організація хірургічної допомоги в Україні.
4. Етика та деонтологія в хірургії.
5. Нові технології в хірургії. Сучасні методи діагностики та лікування.
6. Відеоендоскопічні операції в хірургії.

7. Лапароскопічні методи операцій на печінці, стравоході, при пептичних виразках.
8. Відеоторакоскопічні оперативні втручання. Ендоскопічна ретроградна холангіопанкреатографія.
9. Синдром системної запальної відповіді у хірургічних хворих. Патогенез. Значення при різних захворюваннях і травмах. Лікувальна тактика.
10. Шок у хірургічних хворих. Причини. Стадії розвитку шоку. Види шоку – анафілактичний, геморагічний, травматичний, септичний, кардіогенний шок. Діагностичний алгоритм. Лікування різних клінічних видів шоку.
11. Надання невідкладної допомоги при травматичному шоці в умовах воєнних дій.
12. Транспортна іmobilізація в воєнних умовах як засіб профілактики шоку.
13. Тимчасова зупинка кровотечі як засіб профілактики геморагічного шоку під час війни.
14. Критичні стани у хірургічних хворих.
15. Гострий респіраторний дистрес синдром.
16. Синдром черевної порожнини, колапс.
17. Клінічна картина, діагностика, лікування гострого респіраторного дистрес синдрому.
18. Компартмент–синдром – причини, діагностика, профілактика.
19. Колапс – причини, клінічна картина, диференційна діагностика, невідкладна допомога.
20. Правила проведення антибіотикотерапії при профілактиці і лікуванні хірургічної інфекції.
21. Класифікація хірургічної інфекції. Збудники хірургічної інфекції.
22. Місцеві та загальні клінічні прояви хірургічної інфекції в залежності від віку, супутніх захворювань та вірулентності мікрофлори.
23. Гострі гнійні запальні процеси шкіри та підшкірної клітковини. Принципи консервативного та оперативного лікування гострих гнійних захворювань.
24. Етіологія, клініка та лікування анаеробної інфекції.
25. Гнійні захворювання шкіри та м'яких тканин. Класифікація гнійної інфекції м'яких тканин. Діагностика, диференційна діагностика. Методи консервативного і хірургічного лікування.
26. Особливості клініки та лікування запальних процесів у хворих, що страждають на цукровий діабет.
27. Первинна хірургічна обробка як засіб профілактики гнійних ускладнень під час війни.
28. Гнійні захворювання кисті та пальців. Методи консервативного хірургічного лікування. Анатомія кисті.
29. Методика обстеження хворого з гнійними захворюваннями кисті. Класифікація гнійних захворювань кисті. Клініка та діагностика поверхневих та глибоких флегмон кисті. Покази до консервативного та хірургічного лікування хворих з панарицієм. Основні принципи функціонального лікування у післяопераційному періоді.
30. Болі в животі, оцінка особливостей больового синдрому при диференційній діагностиці захворювань органів черевної порожнини. Псевдоабдомінальні болі.
31. Особливості больового синдрому при перитоніті. Особливості болю при перфорації порожнистого органу.
32. Особливості больового синдрому при хірургічній патології: у верхньому відділі живота (гострий холецистит, гострий панкреатит, перфорація виразки шлунку та 12-ти п. Кишки).
33. Особливості локального болю при гострому апендициті.
34. Синдром дисфагії, блювоти та порушення акту дефекації. Значення у діагностиці та диференційній діагностиці. Лікарська тактика. Диференціальна діагностика дисфагій.
35. Особливості блювоти при гострому панкреатиті, гострому холециститі.
36. Перфорації порожнистого органу, кровотечі у просвіт травного каналу.
37. Порушення акту дефекації при хірургічних захворюваннях – закрепи, проноси. Зміна забарвлення калу при кровотечах. Пальцьове дослідження прямої кишки
38. Синдром гострої кишкової непрохідності. Класифікація кишкової непрохідності. Динамічна кишкова непрохідність – етіологія, клінічна картина, діагностика, диференційна діагностика, лікування, профілактика.

39. Механічна кишкова непрохідність – етіологія, патогенез, клініка, диференціальна діагностика обтураційної та странгуляційної кишкової непрохідності. Передопераційна підготовка хворих. Вибір метода операції в залежності від виду непрохідності.
40. Синдром гострого живота. Перитоніт. Діагностика і диференціальна діагностика перитоніту. Класифікація перитоніту. Стадії перитоніту. Основні принципи лікування перитоніту.
41. Локальні та розповсюджені гнійно-запальні процеси органів черевної порожнини. Етіологія, патогенез, клініка, діагностика і лікування.
42. Гострий апендицит, клініка, діагностика, лікування.
43. Перфоративна виразка, гострий панкреатит, гострий холецистит – диференційна діагностика, клініка, лікування.
44. Механічна жовтяниця. Диференційно-діагностична тактика.
45. Печінкова недостатність при хірургічних хворобах, методи профілактики та лікування.
46. Механічна жовтяниця, як ускладнення жовчнокам'яної хвороби.
47. Пухлини головки підшлункової залози, Фатерова соска, внутрішньопрокові пухлини, як причина механічної жовтяниці.
48. Кровотечі з травного тракту. Причини виникнення, діагностика та диференційна діагностика, лікувальна тактика.
49. Кровотечі виразкового походження – клініка, діагностика, лікування.
50. Синдром Меллорі-Вейса.
51. Пухлини травного каналу з розпадом та кровотечею – клініка, діагностика, диференціальна діагностика, лікувальна тактика.
52. Травми живота. Симптоматика пошкодження органів черевної порожнини та зачеревного простору. Інструментальні методи діагностики.
53. Закрита травма живота – діагностичний алгоритм. Лікувальна тактика.
54. Особливості протікання хірургічного захворювання у вагітних. Особливості обстеження вагітних. Хірургічна тактика. Особливості больового синдрому. Ризик оперативного втручання в залежності від строку вагітності. Анестезіологічне забезпечення у хірургічних хворих при вагітності.
55. Перебіг гострих захворювань у людей похилого віку. Вікові зміни в організмі.
56. Особливості протікання у хворих на цукровий діабет, серцево-судинну патологію, ниркову недостатність. Діагностика та диференціальна діагностика гострих хірургічних захворювань у осіб похилого віку. Особливості клінічної картини, обстеження хворих. Хірургічна тактика.
57. Хірургічні захворювання у хворих з інфекційною патологією. Диференційна діагностика між гострими хірургічними та інфекційними захворюваннями. Патогенез протікання черевного тифу. Особливості клінічної картини перфоративних виразок тонкого кишечника. Кровотечі в просвіт травного каналу при інфекційних захворюваннях.
58. Сучасні методи діагностики та лікування захворювань серцево-судиної та дихальної системи. Спеціальні методи дослідження ехокардіографія, ультразвукове сканування, зондування серця, кінокардіографія, коронарографія.
59. Діагностичні методи дослідження органів грудної клітки – ларингоскопія, бронхоскопія, бронхографія, біопсія, торакоцентез. Лікування вроджених вад серця. Аорто-коронарне шунтування. Значення апарату штучного кровообігу для операцій на серці.
60. Синдром болю в груді, дихальної та серцевої недостатності при діагностиці та диференційній діагностиці захворювань органів грудної порожнини.
61. Спонтанний пневмоторакс, тромбоемболія легеневої артерії, стороннє тіло бронха, медіастиніт, абсцес легені, бронхоектатична хвороба, емпієма плеври, гангрена легені, піопневмоторакс, ушкодження стравоходу, травма грудей. Диференціальна діагностика. Принципи консервативної терапії та хірургічного лікування.
62. Хірургічна патологія легень та плеври.
63. Гнійні захворювання легень та плеври. Етіологія, патогенез, діагностика. Лікування консервативне та хірургічне. Профілактика.

64. Техніка плевральної пункції.
65. Онкологічна патологія легень та плеври.
66. Доброякісні пухлини – класифікація. Клінічна картина. Діагностика, диференціальний діагноз.
67. Рак легені: Класифікація за системою TNM. Клінічна картина. Діагностика, диференціальний діагноз. Лікування – хірургічне, променеве.
68. Пошкодження органів грудної порожнини. Тріада симптомів поранення серця. Єдина клініко-діагностична та лікувально-хірургічна програма при пораненнях серця. Класифікація пошкоджень серця. Патогенез. Тактика лікаря при наданні невідкладної допомоги.
69. Пошкодження органів грудної порожнини.
70. Клініка і діагностика пневмотораксу, гемотораксу і хілотораксу. Лікувальні підходи. Визначення відкритих та закритих пошкоджень грудної клітки.
71. Пневмоторакс – види, клінічна картина, діагностика, лікувальна тактика. Клініка, діагностика, диференціальна діагностика. Лікування.
72. Синдром дуги аорти. Клініка, диференційна діагностика, лікувальні підходи.
73. Аневризми грудної аорти. Етіологія, патогенез, патологічна анатомія. Клініка та діагностика. Ускладнення. Клінічна картина. Діагностика. Диференційна діагностика. Лікування.
74. Оклюзійні ураження гілок дуги аорти. Етіологія та патогенез. Клінічна картина. Діагностика. Лікувальна тактика.
75. Синдром ішемії кінцівок. Облітеруючий атеросклероз артерій нижніх кінцівок. Діагностика та диференціальна діагностика. Консервативне та оперативне лікування.
76. Облітеруючий тромбангіїт. Консервативне та оперативне лікування. Оцінка синдрому болю в кінцівках при проведенні діагностики та диференційної діагностики судинних захворювань, уражень нервової системи та патології опорно-рухового апарату.
77. Особливості больового синдрому при діабетичній стопі.
78. Нічний біль при облітеруючих захворюваннях судин нижніх кінцівок. “Вітринний біль”. Визначення пульсації на дистальних артеріях нижніх кінцівок
79. Проблеми тромбозів та емболій. Причини виникнення, шляхи запобігання, діагностика і диференційна діагностика, лікувальна тактика. Показання до хірургічного лікування і його основні методи.
80. Гострий тромбоз артерій, артеріальна емболія, етіологія, патогенез. Діагноз. Диференціальна діагностика.
81. Хірургічне лікування гострої артеріальної непрохідності.
82. Захворювання вен. Синдром верхньої порожнистої вени. Синдром нижньої порожнистої вени.
83. Етіологія, патогенез синдрому нижньої та верхньої порожнистої вени. Диференціальна діагностика. Лікувальна тактика.

Перелік практичних навичок «Симптоми та синдроми в хірургії»

1. Визначення груп крові.
2. Тимчасова зупинка кровотечі.
3. Транспортна іммобілізація.
4. Катетеризація сечового міхура.
5. Аналіз та оцінка рентгенограм та КТ дослідження.
6. Первинна хірургічна обробка ран.
7. Забезпечення прохідності верхніх дихальних шляхів.
8. Штучна вентиляція легень.
9. Зовнішній масаж серця.
10. Плевральна пункція.

11. Лапароцентез.
12. Дослідження молочної залози.
13. Пальцьове дослідження прямої кишки.
14. Ректороманоскопія.

12. Рекомендована література

4 курс

Основна:

1. Невідкладні стани в хірургії: навчальний посібник (ВНЗ I- III р.а) / К.М. Бабак, А.І. Бабак, В.В. Кретів та ін.; за ред. Л.М. Ковальчука. Київ: «Медицина», 2017. 560 с.
2. Хірургія: підручник / Я.С. Брезницький, О.В. Білов, Б.С. Запорожченко та ін; за ред. Я.С. Брезницького. Вінниця: Нова книга, 2020. 528 с.
3. Хірургія: підручник / М.П. Захараш, О.І. Пойда, М.Д. Кучер. Київ: «Нова книга», 2014. 687 с.
4. Хірургічні хвороби: підручник / За ред. проф. П.Г. Кондратенка. Харків: Факт, 2018. 816 с.

Додаткова:

1. Брезницький Я.С., Захараш М.П., Мішалов В.Г. Хірургія: підручник. Том III, 2011. 628 с.
2. Лекції з госпітальної хірургії (в 3 томах) / за редакцією професора В.Г. Мішалова. Київ: “Асканія”, 2008.
3. Невідкладна хірургія / за ред. Ковальчука Л.Я. Тернопіль: Укрмедкнига, 2012. 288 с.
4. Радзіховський А.П., Бабенко В.І. Невідкладна хірургія органів черевної порожнини. Київ: “Фенікс”, 2002. 319 с.
5. Факультетська хірургія: лекції. Одеса: ОДМУ, 2005. 300 с.

5 курс

Основна:

1. Півторак В. І., Кобзар О.Б. та ін. Клінічна анатомія та оперативна хірургія. Том 1 Підручник для ВМНЗ III-IV р.а. 2021.
2. Загальна хірургія: [підруч. для здобувачів ВНЗ] / [В. П. Андрущенко та ін.]; ред. проф.: Я. С. Брезницького [та ін.]. 2-ге вид. Вінниця: Нова Книга, 2020. 342 с.
3. Загальна хірургія: підручник / П. О. Герасимчук [та ін.]; ред. П. О. Герасимчук; Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України. Тернопіль: ТНМУ «Укрмедкнига», 2020. 696 с.
4. Військово-польова хірургія: підручник. В.Є.Корік. ЦУЛ. 2020.
5. Брезницький Я. С.(за ред.) Хірургія. Підручник для ВМНЗ IV р.а.: Рекомендовано вч.радою ДЗ“Дніпропетровська медична академія МОЗ Україн: 2020/ 528 с.
6. Онкологія : підручник / А. І. Шевченко, О. П. Колеснік, Н. Ф. Шевченко [та ін.] ; ред. А. І. Шевченка. Вінниця : Нова Книга, 2020. 488 с.
7. «Хірургія» (навч. посіб.), Грубник В.В., Ковальчук Л.Я., 544 ст. 2020.
8. Гнійно-септична хірургія. Навчальний посібник/ С.Шаповвал. Медицина. 2019. 192с.
9. Бойова травма серця, грудної аорти та магістральних судин кінцівок: посібник / В. В. Лазоришинець [та ін.]; ред. В. І. Цимбалюк; Тернопільський національний медичний університет ім. І. Я. Горбачевського МОЗ України. Тернопіль: ТДМУ «Укрмедкнига», 2019. 428 с.
10. Ендоскопічна хірургія: навчальний посібник для здобувачів старших курсів медичних закладів вищої освіти, лікарів-інтернів, резидентів, слухачів закладів післядипломної освіти, які готують фахівців у галузі “Охорона здоров’я” зі спеціальності “Хірургічні

- хвороби” / В. М. Запорожан [та ін.]; ред.: В. М. Запорожан, В. В. Грубнік. Київ: ВСВ "Медицина", 2019. 592 с.
11. Кондратенко П.Г., Русін В.І. (за ред.) Хірургія. Т1. Підручник для ВМНЗ III – IV р.а.: Рекомендовано вч. радою Донецького нац. мед. ун-ту: 2019. 704 с.
  12. TNM класифікація злоякісних пухлин: методичний посібник: пер. з англ / ред. А. І. Шевченко; пер. з англ. О. П. Колесникова [та ін.]. Вінниця: ПП "Нова книга", 2019. 88 с.
  13. Хірургія: в 2-х т. Т. 1.: підручник для здобувачів вищих медичних навчальних закладів / С. О. Бойко [та ін.]; ред.: П. Г. Кондратенко, В. І. Русин. - Вінниця: Нова Книга, 2019. 704 с.
  14. Хірургія: підручник / О. М. Кіт, А. О. Боб, В. С. Жуковський; ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет ім. І. Я. Горбачевського МОЗ України». 2-е вид., перероб і доп. Тернопіль: ТДМУ «Укрмедкнига», 2019. 620 с.
  15. Гострі гнійні захворювання: анатомо -клінічне обґрунтування та основи хірургічної допомоги: навчальний посібник для здобувачів медичних факультетів вищих навчальних закладів III -IV рівня акредитації та лікарів-інтернів за спеціальністю 222 «Медицина» / О. А. Григор'єва, А. С. Писаренко, Е.Р. Скаковський. Запоріжжя : ЗДМУ, 2018. 75 с.
  16. Ургентна абдомінальна хірургія. Навчальний посібник / В.І. Ляховський, І.І. Немченко, О.М. Люлька, О.П. Ковальов, О.Г. Краснов, Т.В. ГородоваАндреєва. Полтава, ТОВ «Фірма «Техсервіс», 2018. 224с.
  17. Хірургія гнійно-некротичних ускладнень за синдрому діабетичної стопи / І. Я. Дзюбановський [та ін.]; ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет ім. І. Я. Горбачевського МОЗ України». Тернопіль: ТДМУ «Укрмедкнига», 2018. 316 с.
  18. Воєнно-польова хірургія (за ред. Я.Л. Заруцького, В.Я. Білого), Київ «Фенікс», 2018. 544с.
  19. Хірургія надзвичайних ситуацій: навч. посіб. / Шейко В. Д., Панасенко С. І., Челішвілі А. Л.; Укр. мед. стоматол. акад. Полтава: Астрая, 2019. 217 с.
  20. Надання екстреної медичної допомоги в центрі травми багатопрофільної лікарні: посібник / І. О. Воробей [та ін.]; ред. О. В. Мазуренка, Г. Г. Роціна; Нац. мед. акад. післядиплом. освіти ім. П. Л. Шупика. Київ: Гордон, 2018. 154 с.
  21. Хірургія: підручник: в 2-х т. Т. 1: Загальна хірургія з основними видами хірургічної патології. Лікування хворого в хірургічному стаціонарі: підручник / Р. О. Сабадишин [та ін.]. - Вінниця: ПП "Нова книга", 2018. 784 с.
  22. Хірургія: підручник: у 2 т. Т. 2: Спеціальна хірургія / Сабадишин Р. О. [та ін.]. Вінниця: Нова Книга, 2018. 588 с.
  23. Невідкладні стани в хірургії: навчальний посібник / К. М. Бобак, А. І. Бобак, В. В. Киретів, О. М. Парійчук, І. В. Сарахман, І. І. Романишин, Л. Б. Бандрівський, О. С. Брунарська; ред. Л. М. Ковальчука.— К.: ВСВ «Медицина», 2017. 560 с.
  24. Оперативна хірургія і топографічна анатомія голови та шиї: баз. підруч. для здобувачів стоматол. ф-тів ВНЗ МОЗ України IV рівня акредитації / Півторак В. І. [та ін.]; ред. проф. Півторака В. І., проф. Проніної О. М. - Вінниця: Нова Книга, 2016. 310 с.
  25. Оперативна хірургія та топографічна анатомія: національний підручник для здобувачів вищих медичних начальних закладів IV рівня акредитації / Ю. Т. Ахтемійчук [та ін.]; ред. М. П. Ковальський. - 3-є вид., виправ. - Київ: ВСВ "Медицина", 2016. 504 с.
  26. Оптимізація лікування пухлин середостіння: методичні рекомендації / В. Д. Захаричев, А. В. Ганул. Київ: [б. в.], 2016. 28 с.

Додаткова:

1. Інноваційні малоінвазивні технології в хірургічному лікуванні хронічних захворювань вен нижніх кінцівок: монографія / С.І. Саволюк, В.А. Ходос, В.С. Горбовець, М.І. Музь, Р.А. Геращенко. – Київ – Вінниця: ПП Балюк І.Б. 2020. 146 с.
2. Онкологія: підручник / Ю.В. Думанський, А.І. Шевченко, І.Й. Галайчук [та ін.]; ред. Г.В. Бондаря, А.І. Шевченка, І.Й. Галайчука. 2-е вид., переробл. та допов. К. : ВСВ «Медицина», 2019. 520 с.
3. Загальна хірургія: базовий підручник для здобувачів вищих навчальних закладів - медичних університетів, інститутів й академій / С. Д. Хіміч [та ін.]; ред.: С. Д. Хіміч, М. Д. Желіба. 3-е вид., виправ. і доп. Київ: ВСВ «Медицина», 2018. 608 с.
4. Анатомічний атлас людини: Переклад з 8-го англійського видання: чотиримов. вид. (укр., англ., рос., лат.). 3-тє вид. / Фредерік Мартіні. К., 2018. 128 с.
5. Хірургічні хвороби: Підручник для мед. ун-тів, інст., акад. 2-ге вид., випр. Затверджено МОН / За ред. П.Д. Фоміна, Я.С. Березницького. К., 2017. 408 с.
6. Методичні вказівки до практичних занять з хірургії (модуль 8): Навчальний посібник / Безродний Б.Г., Колосович І.В., Короткий В.М. [та ін.]; ред. Б. Г. Безродного. К.: ВПЦ «Експрес», 2017. 614 с.
7. Холодова травма / Г.П. Козинець, В.М. Денисенко, А.В. Сотников // Вказівки з воєнно-польової хірургії. К.: СПД Чалчинська Н.В., 2014. 396 с.

6 курс

Основна:

1. Загальна хірургія : базовий підручник [для здобувач вищих мед. навч. закладів IV рівня акредитації] / за ред. М. Д. Желіби, С. Д. Хіміча ; М. Д. Желіба, С. Д. Хіміч, І. Д. Герич та ін. - 2-ге вид., випр. К.: Медицина, 2016. 448 с.
2. Оперативна хірургія та топографічна анатомія : [підручник для здобувач вищих мед. навч. закладів IV рівня акредитації] / за ред. М. П. Ковальського ; Ю. Т. Ахтемійчук, Ю. М. Вовк, С. В. Дорошенко та ін. - 3-тє вид., випр. К.: Медицина, 2016. 503 с.
3. Хірургія. У 2-х т. : підручник [для здобувач вищих мед. навч. закладів]. Т. 1 / за ред.: П. Г. Кондратенка, В. І. Русина, С. О. Бойко, О. О. Болдіжар, П. О. Болдіжар та ін. Вінниця : Нова книга, 2019. 702 с.
4. Хірургія. У 2-х т. : підручник [для здобувач вищих мед. навч. закладів]. Т. 2 / за ред.: П. Г. Кондратенка, В. І. Русина, С. О. Бойко, О. О. Болдіжар, П. О. Болдіжар та ін. Вінниця : Нова книга, 2019. 702 с.
5. Клінічна анатомія і оперативна хірургія : навчально-методичний посібник до практичних занять лікарів-інтернів акушерів-гінекологів [і лікарів-слухачів закладів (фак.) післядиплом. освіти МОЗ України] / С. М. Білаш, О. М. Проніна, М. М. Коптев, А. В. Пирог-Заказникова ; МОЗ України, УМСА. Полтава: Мирон І. А., 2019. 113 с.

Додаткова:

1. Загальна хірургія : базовий підручник [для здобувач вищих мед. навч. закладів IV рівня акредитації] / за ред. М. Д. Желіби, С. Д. Хіміча ; М. Д. Желіба, С. Д. Хіміч, І. Д. Герич та ін. - 2-ге вид., випр. К.: Медицина, 2016. 448 с.
2. Оперативна хірургія та топографічна анатомія : [підручник для здобувач вищих мед. навч. закладів IV рівня акредитації] / за ред. М. П. Ковальського ; Ю. Т. Ахтемійчук, Ю. М. Вовк, С. В. Дорошенко та ін. - 3-тє вид., випр. К.: Медицина, 2016. 503 с.
3. Хірургія. У 2-х т. : підручник [для здобувач вищих мед. навч. закладів]. Т. 1 / за ред.: П. Г. Кондратенка, В. І. Русина, С. О. Бойко, О. О. Болдіжар, П. О. Болдіжар та ін. Вінниця : Нова книга, 2019. 702 с.
4. Хірургія. У 2-х т. : підручник [для здобувач вищих мед. навч. закладів]. Т. 2 / за ред.: П. Г. Кондратенка, В. І. Русина, С. О. Бойко, О. О. Болдіжар, П. О. Болдіжар та ін. Вінниця : Нова книга, 2019. 702 с.

5. Клінічна анатомія і оперативна хірургія : навчально-методичний посібник до практичних занять лікарів-інтернів акушерів-гінекологів [і лікарів-слухачів закладів (фак.) післядиплом. освіти МОЗ України] / С. М. Білаш, О. М. Проніна, М. М. Коптев, А. В. Пирог-Заказникова ; МОЗ України, УМСА. Полтава: Мирон І. А., 2019. 113 с.
6. Emergency Surgery Course (ESC®) Manual: The Official ESTES/AAST Guide/ ISBN-10: 3319213377. 2016 . 252 pages.
7. Harold Ellis and Sir Roy Calne, "General Surgery, 13th Edition" / ISBN: 1118742052. 2016 . 424 pages.
8. MamtaSwaroop (Editor), Sanjay Krishnaswami .Academic Global Surgery/ ISBN-10: 3319142976 . 2016 . 144 pages.
9. Lim, COL Robert B. Surgery During Natural Disasters, Combat, Terrorist Attacks, and Crisis Situations / ISBN-10: 3319237179. 2016. 228 pages.
10. Т.К. Chattopadhyay. GI Surgery Annual: Volume 22 / ISBN: 9811020094. 2017. 237 Pages.
11. Наказ МОЗ України №329 від 15.06.2007 р. «Про затвердження клінічних протоколів надання медичної допомоги з профілактики тромботичних ускладнень в хірургії, ортопедії і травматології, акушерства і гінекології».
12. Наказ МОЗ України №502 від 29.08.2008 р. «Про затвердження клінічного протоколу з антибактеріальної терапії в хірургії, травматології, акушерства та гінекології».
13. Березницький Я.С., Захараш М.П., Мішалов В.Г., Шидловський В.О. Хірургія, Том І. 2006, Підручник. 2. Березницький Я.С., Захараш М.П., Мішалов В.Г. Хірургія, Том ІІ. 2007, Підручник.
14. Ковальчук Л.Я., Саєнко В.Ф., Книшов Г.В. Клінічна хірургія. В 2 томах. Тернопіль: Укрмедкнига, 2000. 2000, 286 с.
15. Радзіховський А.П., Бабенко В.І. Невідкладна хірургія органів черевної порожнини. Київ. «Фенікс», 2002. 319 с.
16. Захараш М.П., Пойда О.І., Кучер М.Д. Хірургія: підручник. К.: Медицина, 2006. 656 с.
17. Хірургія : підручник / за ред. Л.Я. Ковальчука. Тернопіль : ТДМУ, 2010. 1056 с.
18. Хірургія: Підручник, том ІІІ (базовий підручник для первинної спеціалізації з хірургії-), книга 2 (клінічна хірургія) / За ред. Березницького Я.С., Захараша М.П., Мішалова В.Г. - Дніпропетровськ: РВА"Дніпро-УАБ", 2011. 782 с.
19. Лекції з госпітальної хірургії: Навч. посібник / за ред.. В.Г. Мішалова. 2-е вид., доп. і переробл. К.: Видавничий дім "Асканія", 2008. Т. 1. 287 с.
20. Лекції з госпітальної хірургії: Навч. посібник / за ред.. В.Г. Мішалова. 2-е вид., доп. і переробл. К.: Видавничий дім "Асканія", 2008. Т. 2. 382 с.

13. Електронні інформаційні ресурси

1. <http://moz.gov.ua> – Міністерство охорони здоров'я України
2. www.ama-assn.org – Американська медична асоціація / American Medical Association
3. www.who.int – Всесвітня організація охорони здоров'я
4. www.dec.gov.ua/mtd/home/ - Державний експертний центр МОЗ України
5. <http://bma.org.uk> – Британська медична асоціація
6. www.gmc-uk.org - General Medical Council (GMC)
7. www.bundesaerztekammer.de – Німецька медична асоціація
8. <http://medforum.in.ua/partners/> - Асоціація хірургів України
9. <http://endoscopy.com.ua/> - Асоціація ендоскопічних хірургів України
10. <http://thoracic-surgery.com.ua/> - Асоціація торакальних хірургів України
11. <https://youcontrol.com.ua/> - Асоціація судинних хірургів України